

НАРИС ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

PAST AND PRESENT OF THE UNIVERSITY

Odesa State Agrarian University is the oldest state agricultural higher educational institution in the South of Ukraine, a leading academic, methodological and scientific center focused on training highly qualified professionals for various areas of agricultural production in the southwestern Black Sea coast.

The university was organized on the basis of Odessa Agricultural Institute, founded in early 1918. A number of prominent scientists of that time played a special role in its establishment, formation and development, including: soil scientist and physiologist, prof. Nabokykh O. G., geographer and meteorologist Tochydlovsky I. Ya., who was elected the first director of the institute, future academician and vice-president of the Academy of Sciences of Ukraine, plant breeder Sapegin A. O., well-known expert in the field of plant physiology, prof. Borovikov G. A., future academician of the Academy of Sciences of Ukraine, botanist Tretyakov D. K., specialist in the field of viticulture, prof. Kipen O. A. and many others.

Initially, the institute conducted training of specialists for agriculture at three departments — plant-growing, public agronomy and animal husbandry. In the late 1930's, agronomic, wine growing, zootechnic, veterinary and land management departments were added in its structure. They maintained close business ties with many agricultural enterprises, educational and research institutions of our country.

Nowadays Odessa State Agrarian University prepares highly qualified specialists obtaining degrees of Bachelor», Master», PhD» at three faculties of agrobiotechnology; engineering-economics; veterinary medicine and biotechnology.

The educational process is carried out by 30 departments, where over 350 scientific and pedagogical staff work, among them: 40 — doctors of sciences, professors, 165 — PhD, associate professors. Many teachers received the honorary titles Honored Worker of National Education of Ukraine», Honored Worker of Science and Technology of Ukraine», Honored Inventor of Ukraine». The university employs 40 professors, including 32 doctors and 165 PhD. Over the years, the university has trained more than 40,000 specialists for our country, CIS and foreign countries. 30,000 agricultural workers, teachers from technical schools and universities have undergone training and improved their qualification and professional skills at our university.

The university prepares specialists in all specialties, except Veterinary medicine», according to both intramural and extramural forms of study. The advanced training is carried out in all specialties according to the basic fields of study, and in the specialty Accounting and Audit» the retraining is conducted based on new profession standards.

The structure of the university includes: veterinary teaching hospital, postgraduate education department, department of advanced training and assistance in graduates employment, preparatory department, foreign citizens department, educational-scientific-industrial complex

(ESIC), practical training centers (branches of departments), educational laboratories, postgraduate studies, research laboratories, fundamental library, museum, information and editing department, cultural center, student sports and recreation camp Lukomorya». The structural (separate) units of OSAU operate in accordance with certain provisions developed on the basis of the legislation of Ukraine. Due to the very hard work and commitment of the academic staff, the university successfully develops the material and technical base, improves the educational process, performs a considerable amount of fundamental and applied scientific research on breeding, plant growing and animal husbandry, publishes monographs, textbooks and teaching aids, creates means of production processes mechanization in agriculture, innovative technologies are being developed in various fields of agricultural production. Scientists of the university have created new varieties of winter soft wheat, triticale, rice, winter wicker, grapes, extracted new breeds of pigs, sheep, cattle, developed economic-mathematical models for optimal planning of agricultural production, etc.

Among the most significant achievements of the university's scientists are: the creation of a variety of winter soft wheat, which for a long time occupied large areas of crops in the South of Ukraine, varieties of non-flooded rice, wintering pea, winter wicker, table grapes, as well as varieties of fodder and grain triticale. The intensive technologies of cultivating crops are being developed and improved; the problems of environmental protection are being solved, etc. University staff created feed additives for animals and developed fundamentally new ways of treating animals. Scientists of the university work fruitfully on the problems of improving breeding qualities of pigs, sheep, and cattle. Scientific developments are widely implemented in the field of agricultural mechanization. Students are actively involved in research work. The university organizes and hosts international and local symposia, scientific and practical conferences and seminars. The employees of the university constantly participate in the work of symposia and conferences abroad. The university has one of the largest agricultural libraries in the South of Ukraine, with a fund of over 730,000 domestic and foreign publications. The university publishes the Agrarian Bulletin of the Black Sea Region» — a collection of studies on main problems of theory and practice in all branches

of the agroindustrial complex of Ukraine. The educational-scientific-industrial complex (ESIC) functions on its basis, approved by the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine. It consists of 13 educational institutions of the 1st and 2nd accreditation levels, 2 scientific research institutes, a scientific and production association and 4 agricultural enterprises of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine, 6 educational and consulting centers for correspondence distance training of agricultural specialists of Odessa, Mykolaiv, Vinnitsa and Kherson regions.

Over the years, more than 60,000 highly skilled specialists have been trained for our country, CIS and foreign countries, including almost 800 foreign citizens from 56 countries; more than 30,000 agricultural workers have undergone training and improved their qualifications, defended 87 doctoral and 1810 PhD theses. More than 250 monographs, textbooks and manuals have been published.

The main areas of activity for the administration and staff of the university are improving the educational process, carrying out scientific research, educational and economic work, as well as providing practical assistance to local authorities in resolving urgent issues of agriculture. The core of the educational activity was the participation in the European integration process of the higher education of Ukraine.

ЗАСНУВАННЯ І ПЕРШИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ ОСГІ (1918–1930)

Народний досвід, що передавався від батька до сина, протягом багатьох віків був єдиним джерелом сільськогосподарських знань. Із підвищенням вимог матеріального виробництва, на початку ХХ ст. назріла гостра потреба в наукових методах ведення сільського господарства і відповідних кадрах.

Об'єктивною передумовою заснування інституту в м. Одесі були історичні, науково-культурні, природно-кліматичні та економічні чинники. Великий і просторий Причорноморський край з його специфічним кліматом і родючими ґрунтами, а також іншими особливостями, що визначають набір вирощуваних культур, порід тварин і відповідних технологій догляду за ними, мав потребу в кадрах вищої кваліфікації. У Новоросійському (Одеському) університеті функціонувала кафедра агрономії, але фахівців з вищою сільськогосподарською освітою для роботи в цьому регіоні не готували.

Ідея створення в Одесі сільськогосподарського вищого навчального закладу належить Товариству сільського господарства Півдня Росії та передовим ученим краю. Ще в середині ХІХ ст. вони порушили питання про необхідність створити агрономічні школи в південних районах України із сухим степовим кліматом. Лише в 1914 р. Державна дума прийняла рішення про відкриття сільськогосподарського інституту в Одесі, але згодом змінила це рішення, вирішивши створити декілька сільськогосподарських кафедр на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету. Це рішення також не було реалізовано. Почалася Перша світова війна.

У жовтні 1917 р. професор кафедри агрономії Новоросійського університету О. І. Набоких знову написав доповідну записку «Об учреждении комитета сельскохозяйственных курсов при обществе сельского хозяйства южной России», де зазначив, що «... жодна з шкіл не випускала вихованців, підготовлених до практичної діяльності в будь-якій місцевості». І знову було прийнято рішення організувати «Общедоступные сельскохозяйственные курсы» за зразком існуючих тоді народних університетів. Але це не задовольняло вимог часу й вимог професорів товариства.

Урешті-решт газета «Одесский листок» № 21 від 30 січня 1918 р. сповістила: «Одесса обогатилась еще одной крупной ценностью — высшим сельскохозяйственным институтом, открытым местным «Обществом сельского хозяйства юга России».

Урочистості з нагоди відкриття відбулися у великій хімічній аудиторії університету. Аудиторія була заповнена першими слухачами нового інституту, представниками місцевого наукового світу, професорами, представниками громадських організацій і установ, земськими діячами.

У створенні, фундації та розвитку інституту в перше десятиріччя вагому роль відіграли видатні вчені свого часу: професори О. І. Набоких, І. Я. Точидловський (перший директор), Г. І. Танфільєв, А. О. Сапегін (майбутній віце-президент АН України), Г. А. Боровиков, О. О. Браунер, А. А. Бориневич, О. О. Бичихін, А. І. Погибок, Л. А. Єгунов та ін. Офіційна дата заснування ВНЗ — січень 1918 р. Відкриття відбулося у приміщенні Новоросійського (Одеського) університету на вул. Дворянській, 2.

Професор
О. І. Набоких

Професор
О. О. Браунер

Професор
А. А. Бориневич

Професор
Г. І. Танфільєв

Професор
А. О. Сапегін

Особливо велике значення в організації інституту належить видатному вченому, доктору агрономії, професору кафедри агрономії Новоросійського університету О. І. Набоких. Саме він, людина, яка пройшла сувору школу життя як учень видатного вченого з фізіології рослин Д. Й. Івановського та не менш знаменитого ґрунтознавця В. В. Докучаєва, став засновником всесвітньо відомого Музею ґрунтів при Новоросійському університеті. В цьому закладі О. І. Набоких із 1905 р. викладав агрономію. Частину Музею ґрунтів свого часу він передав сільгоспінституту, який ще й зараз використовують викладачі кафедри ґрунтознавства ОДАУ.

І. Я. Точидловський — магістр фізичної географії, був професором кафедри фізичної географії та метеорології Новоросійського університету, одним із найбільш відомих науковців Півдня країни. Вчений мав великий досвід науково-педагогічної діяльності. Обрання його директором «новонародженого» сільгоспінституту громадськість оцінила на високому рівні.

Проф. Г. І. Танфільєв (1857—1928) — вихованець Петербурзького університету, видатний учений-географ і природознавець. Він відіграв велику роль в історії розвитку науки. Його справедливо вважають засновником наукового болотознавства, класиком степознавства, видатним ґрунтознавцем і геоботаніком. Учень В. В. Докучаєва, Г. І. Танфільєв спільно з іншими вченими-ґрунтознавцями вперше створив карту фізико-географічного районування Європейської частини Росії з урахуванням ґрунтових і ботанічних, кліматичних і гідрографічних показників, а також геологічного минулого і особливостей рельєфу місцевості. З 1905 р. очолював кафедру географії Новоросійського (Одеського) університету. Після захисту дисертації став доктором географії, вихователем плеяди вчених-географів, знаним дослідником географії та природи України. Також був ініціатором створення сільськогосподарського інституту в м. Одесі, а згодом викладав у цьому вищій курс ґрунтознавства, проводив велику наукову та просвітницьку роботу. Був нагороджений Великою золотою медаллю Географічного товариства, обраний почесним членом багатьох іноземних наукових установ.

А. О. Сапегін (1883—1946) — вихованець і доцент Новоросійського університету, в 1912 р. був призначений на посаду керівника відділу селекції при дослідному полі, що знаходилося на околиці Одеси. Він пройшов шлях від практичного селекціонера та організатора селекційної установи до академіка й віце-президента Академії наук України. Засновник Одеської селекційної станції, на базі якої в 1928 р. створено Український генетико-селекційний інститут. Був прихильником і активним борцем за створення Одеського сільськогосподарського інституту, одним із перших його ректорів, завідувачем кафедри селекції та генетики (1918—1929).

Не менш ерудованими, знаними та стійкими прихильниками створення сільськогосподарського інституту в Одесі були й інші визначні вчені, що стали його першими викладачами.

Відбулося перше засідання Ради інституту, на якому було затверджено навчальний план чотирирічного

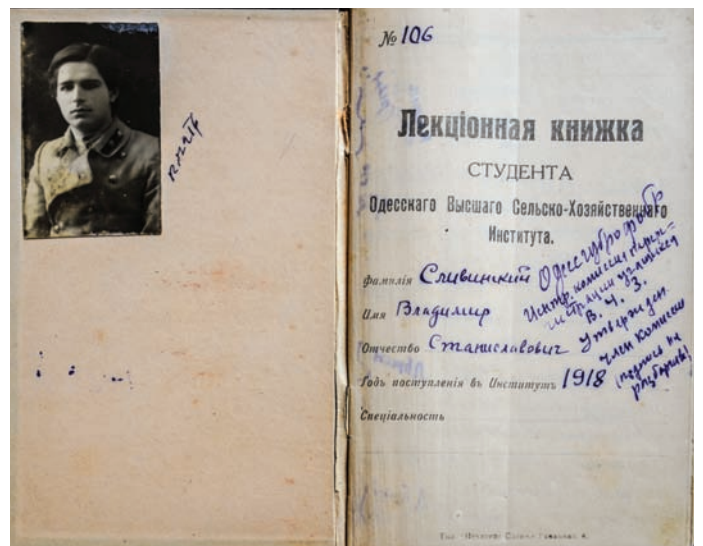
Приміщення Новоросійського (Одеського) університету на вул. Дворянській, 2

курсу, обрані викладачі та керівництво: директор інституту, проф. І. Я. Точидловський, секретар управління А. В. Анучин. Початкова структура управління інститутом була досить простою: директор, секретар і навчально-контрольна комісія, яка мала відділення: суспільної агрономії, рослинництва, а з 1920 р. — і тваринництва.

На I курс до інституту було прийнято 100 осіб. 10 лютого 1918 р. відбулися перші лекції. Навчальні дисципліни I курсу викладали професори: Б. Б. Гринецький, І. Л. Сербінов («Морфологія і систематика рослин»), Г. А. Боровиков («Анатомія рослин»; «Фізіологія рослин»), П. І. Петренко-Критченко («Неорганічна хімія»), П. М. Павлов («Органічна хімія»), І. Я. Точидловський, Е. А. Кирилов («Фізика»), Н. Г. Лігнау («Зоологія безхребетних»), Д. К. Третьяков («Анатомія, гістологія, ембріологія тварин»), М. Д. Сидоренко («Кристалографія»), С. І. Солнцев («Політекономія»), І. Я. Точидловський («Метеорологія, кліматологія»), О. М. Ковалевська («Українська мова»; «Історія України»).

У зв'язку з великим бажанням сільської молоді навчатися в сільськогосподарському інституті, у жовтні 1918 р. було здійснено другий набір студентів і зараховано ще 600 осіб.

Навчальні дисципліни II курсу викладали професори: І. С. Хоменко («Геологія»), Г. І. Танфільєв

Лекційна книжка студента, 1918 р.

(«Грунтознавство»), М. П. Кожевніков («Землеміряння»), О. О. Бичихин («Рослинництво і агроаналіз»), Д. І. Баранівський («Визначення культурних степових рослин»), Ф. Ф. Селіванов («Сільськогосподарське товарознавство»), І. Л. Сербінов («Фітопатологія і сільгоспмікробіологія»), О. О. Браунер («Загальне тваринництво»), Б. П. Бабкін («Фізіологія тварин»), І. Л. Сербінов («Мікробіологія»), М. І. Архипов («Зоогігієна і годівля тварин»), Є. І. Синельников («Аналіз молока»), П. М. Павлов («Кількісний аналіз»), В. О. Бертенсон («Теорія шовківництва»), Д. В. Александров («Машинознавство»), М. К. Могилянський («Економічна географія Півдня Росії»).

Водночас, слід відзначити, що діяльність інституту в перші роки його існування була дуже складною, а життя студентів — занадто скрутним. До лютого 1920 р. в Одесі не було постійної влади. Тут хазіянували позмінно інтервенти (іноземні та білогвардійські), а поміж ними — банди Одеського грабіжника Мішки Япончика та ін. Розбудова Одеського сільськогосподарського інституту ускладнювалася тим, що встановлення постійної влади, інтервенції іноземних військ, більшовиків, денікінців співпадали у хронологічних межах (1918–1920): Перша світова війна (1914–1918), Лютнева революція, падіння царського режиму (1917), створення Української Центральної Ради, Українська революція, радянсько-українська війна (1917–1920), радянсько-польська війна (1920).

Окрім того, інститут, створений так би мовити на громадських засадах, не мав свого приміщення. Навчальні заняття проводили в аудиторіях Одеського університету, медичного інституту, інституту шляхетних дівчат, вищих жіночих курсів та ін. Непристосованість і необладнаність цих приміщень, розміщення їх у різних частинах міста, холод взимку, відсутність бібліотеки та підручників, будь-яких наочних приладів, реактивів ще більше ускладнювали навчання. Навіть не йшлося про їдальні, гуртожитки та стипендії. Знецінення грошей, дорожнеча

на продукти харчування. І понад усе — платне навчання, бо інститут не мав інших фінансових джерел.

Лише незрівнянна жадоба молоді до знань, її ентузіазм і самовідданість викладачів допомогли витримати ці випробування часом заради перемоги — функціонування інституту та отримання вищої сільськогосподарської освіти. І цей час настав у лютому 1920 р. Згідно зі спеціальною постановою, студенти сільськогосподарського, медичного та політехнічного інститутів були зараховані на державне забезпечення, хоч воно і було вельми скромним.

У кінці 1921 р. послідовно за скороченим строком інститут закінчили (3,5 роки) три групи випускників — 25 агрономів. У першому випуску були: Р. Боровик, О. Володіна, Г. Грабовський, Ф. Гаврилович, Л. Гріденюк, В. Іванюк, І. Карусевич, Г. Кульгачев, М. Кочетов, Д. Левін, М. Мельник, С. Мельник, Г. Михайловський, І. Мальчовецький, О. Осмольська, О. Рудницький, Г. Сіркович, В. Соколовський, О. Строганов, К. Точидловський, М. Федоров, А. Фуга, І. Філін, Ф. Чорний, О. Шумаков. Усі вони гідно пройшли свій життєвий шлях, зробили чималий внесок у науку і практику сільського господарства.

Серед перших випускників ОСГІ більшість стали докторами і кандидатами наук. Вони очолювали наукові установи, навчальні заклади, обіймали високі державні посади не лише в Україні, а й в інших республіках Радянського Союзу.

Випускник ОСГІ 1921 р. С. О. Мельник — свого часу член-кореспондент ВАСГНІЛ, академік Української сільськогосподарської академії, був засновником факультету плодоовочівництва і виноградарства і протягом майже 40 років працював на керівних посадах в інституті, а в 1959–1968 рр. був його ректором. Вихованці першого випуску ОСГІ — доц. А. Г. Фуга та проф. О. М. Шумаков, багато років присвятили навчальній роботі в рідному інституті: перший — на посадах із агрономії, а другий — із виноробства. П. В. Рудницький у 1960–1965 рр.

був заступником міністра харчової і смакової промисловості СРСР.

П'ятиріччя Одеського сільськогосподарського інституту стало знаковим у його історії. В жовтні 1923 р., згідно з Рішенням Одеського губвиконкому, в постійне користування інституту було передано будівлю за адресою вул. Канатна (Свердлова), 99 — приміщення колишньої Одеської духовної семінарії, загальною площею понад 12 тис. м². Будівлю споруджував у 1902–1903 рр. архітектор Л. Ф. Прокопович. У післяреволюційний

Перший випуск ОСГІ, 1921 р.

період (1918–1919) тут розміщувалися курси з підготовки молодших військових командирів.

За згадкою вихованки ОСГІ О. Осліковської, освоєння нового місця розташування ОСГІ почалося із дводенної загальноінститутської толоки, прибирання помешкань, після чого відбулося перебезування, яке здійснювали студенти. Лабораторне й навчальне обладнання, меблі, бібліотеку та інше майно з усіх кінців міста на руках, плечах і спинах студентів під веселі вигуки й пісні перенесли на вул. Канатну за залізничним вокзалом біля ботанічного саду. Лише Музей ґрунтів (тяжкі дубові ящики з ґрунтами) — дітище проф. О. І. Набоких, перевезли на єдиній тоді в інституті бричці. Відтоді інститут почав формувати власну навчальну базу: лабораторії, кабінети, лекційні зали та ін.

Наприкінці 1922 р. інституту було передано під навчально-виробничу базу колишній маєток графа Бенкендорфа, що знаходився за 12 км від залізничного вокзалу в напрямку селища Люстдорф. Господарство мало приблизно 70 десятин орної землі, деякі будівлі, але все було вкрай занедбаним і пограбованим. Назвали його «Червоний хутір».

З ініціативи заступника директора інституту з господарської роботи М. К. Бабака 20 студентів перервали навчання і протягом 1923 сільськогосподарського року жили і працювали на хуторі, як тоді казали, за харчі, без грошової плати. «Харчами» були кисла капуста і молоко. Всі роботи виконували вручну, бо ніякої техніки не було. І все ж на «Червоному хуторі» виростили добрий урожай різних сільгоспкультур, а його працівники стали учасниками Першої Всесоюзної сільськогосподарської виставки в Москві.

З ентузіастів цієї справи в майбутньому вийшли відомі в державі фахівці сільського господарства й учені: доктори наук, професори О. М. Негруль, Ф. М. Куперман, О. Т. Шульгін, В. Д. Корнійчук, Є. К. Плакида, лауреат Державної премії Б. Е. Берченко та багато інших. Навчгосп «Червоний хутір» у наступні роки й десятиріччя перетворився на зразкове економічно міцне господарство, яке довгий час було базою з практичного навчання фахівців сільського господарства усіх спеціальностей, а також слугувало матеріальною допомогою інституту.

Серед тих, хто брав активну участь у розвитку «Червоного хутора» в 1923 р., був і Ф. І. Гаврилович. Ще в перші роки існування ОСГІ родина Гавриловичів започаткувала цікаву традицію. Батько, Фока Іванович, був студентом інституту першого набору (1918), його син Фелікс навчався в цьому ВНЗ з 1921 р., а внук Вадим — з 1949 р. Тобто ОСГІ став для Гавриловичів родинним інститутом. Усі вони були знімені в Україні фахівцями: дід Фока — відомий селекціонер, син Фелікс — вельми поважний агроном, онук Вадим — висококласний винороб. Надалі в історії ОСГІ відомо багато випадків, коли інститут ставав родинним навчальним закладом.

Існування Одеського сільськогосподарського інституту за перше п'ятиріччя

(1918–1923) можна назвати періодом «збирання», а наступні п'ять років (1924–1928) є періодом розбудови та внутрішньо-організаційного оформлення. У цей час інститут розмістився за адресою вул. Свердлова, 99, навчальних господарств «Червоний хутір» та «Червоний агроном». Ректором був В. С. Березіков.

Можна відзначити такі зовнішні зміни: перевезення Музею ґрунтів з Високого провулку на Пролетарський бульвар, 36 із заміною його великої садиби дорізкою з колишнього Ботанічного саду до садиби інституту 9 га землі; відвід «Червоному хуторові» колишньої садиби Асвадурова з будинками; те ж «Червоному агрономові» (засновано в 1923 р.) — додатково до 653 дес. ще 400 дес. в 1924 р.; організація нових навчально-допоміжних підрозділів (кабінети загальної зоотехнії, ветеринарії та зоогієни, агропомоги, земполітики та рахівництва, політекономії та сільськогосподарської економії з відокремленим самостійним кабінетом організації господарства, військовий кабінет); організація науково-дослідних установ: науково-дослідна кафедра рослинознавства; науково-дослідна кафедра з генетики; секції сільського господарства та економічної політики Харківської науково-дослідної кафедри. Цей перелік зовнішніх змін свідчить про значну внутрішню розбудову науково-навчального життя.

Потрібно вшанувати також пам'ять тих, хто назажди покинув інститут, віддавши багато сил на його будівництво. ОСГІ отримав величезну втрату зі смертю висококваліфікованих професорів: І. Л. Сербінова, О. М. Токаржевського, М. А. Єгунова та Г. І. Танфільєва.

У 1926 р. ректор взяв на себе обов'язки проректора з навчальної роботи, посаду якого було ліквідовано. Більшість господарчих і дрібно-адміністративних справ перейшли до проректора з господарчої частини.

Слід згадати про ліквідацію в 1925 р. так званого КУКу (контрольно-учбова комісія) — студентської установи, справи якої переплутувалися зі справами декана, роблячи її фікцією. Замість цієї установи студентського самоконтролю, яка себе не виправдала, 15 вересня 1925 р. було організовано деканат у складі трьох осіб: декана (професор), секретаря факультетської комісії (студент) і завідувача академічного відділу профкому (студент). Але деканат став лише перехідною установою і його ліквідували 9 квітня 1927 р., а замість нього уповноважили декана, який був, водночас, і головою факультетської комісії. На початку 1927–1928 н. р., згідно з новим Положенням НКО про Управління вищою

Селекціонер
Ф. І. Гаврилович

Агроном
Ф. Ф. Гаврилович

Винороб
В. Ф. Гаврилович

Студенти на практиці в навчгоспі «Червоний хутір»

школою, секретарем декана та факультетської комісії став молодший викладач, і з цього часу формальні справи навчально-наукового життя повністю перейшли до педагогічного персоналу. Треба зазначити, що це не позбавило права студентства на участь та управління навчальним життям, але внесло порядок у формальну роботу, яку було передано постійному колективу з певним досвідом.

Щодо науково-навчальних виробничих одиниць ОСГІ, зокрема таких як устаткування та педагогічний персонал, то інститут став щасливим спадкоємцем колишнього агрономічного відділу університету: звідти одержано основне лабораторне приладдя, звідти прийшла основна професура. Але інститут на цьому не зупинився: при надзвичайно обмежених коштах створено всі необхідні кабінети і лабораторії, пристосовані до навчальної, а інколи й до наукової роботи; зростали нові педагогічні сили з молодих викладачів та аспірантів науково-дослідних кафедр при інституті.

Таким чином, ОСГІ розвивався бурхливо та навіть болісно, але швидко й успішно. «За десять років створено науково-навчальну установу великого значення, що постачає агроперсоналом широкий район Степу України», — так характеризував інститут того часу декан факультету організації господарства, проф. І. В. Балашов.

Основними структурними підрозділами інституту були кафедри, а допоміжними — лабораторії та кабінети. Деякий час виокремлювалися самостійні науково-дослідні кафедри. Що стосується форм навчання, то їх було

Проф. О. М. Токаржевський із колегами, 1924 р.

декілька, залежно від ступеня підготовки абітурієнтів або слухачів, матеріальної бази і оснащення навчального процесу та й підготовки викладачів: лекції, лекції-бесіди, семінари, громадські слухання, екскурсії, самостійне вивчення і здача екзаменів екстерном та ін. Слухачами ОСГІ були не тільки студенти, а й багато інших людей, які мали потребу в сільськогосподарських знаннях (учні трудових шкіл, технікумів, насінневих контрольних станцій, вчителі, селяни). Лише в 1924–1925 н. р. інститут прийняв понад 1500 таких слухачів. Контроль знань теж був різним за формою та змістом. Наведемо коротку характеристику головних підрозділів, видів і форм навчального процесу в ОСГІ того часу.

Кафедра загального землеробства. Лекційну роботу зі студентами розпочала в рік заснування інституту, а організацію свого кабінету і лабораторії лише в 1923 р., коли ОСГІ отримав приміщення на вул. Канатній, 99. У зв'язку з низкою причин, на дев'ятий навчальний рік кафедра мала лише навчально-наукове поле на «Червоному хуторі», що слугувало для практичного навчання і деяких досліджень (сівозмін, окремих елементів польового досліду та ін.). Завідував кафедрою проф. О. О. Бичихин, асистентом працював М. М. Куртяков.

Кафедра ґрунтознавства і Музей ґрунтів. На лекціях з ґрунтознавства студенти знайомилися, головним чином, із морфологією, географією, класифікацією і бонітровою ґрунтів, а також взаємовідношенням, взаємовпливом між ґрунтом і рослинністю та загальними властивостями ґрунтів. Процеси вивітрювання входили до курсу геології, механічний і хімічний склад розглядали в курсі загального землеробства та агрохімії. Практичні заняття зазвичай проводили в Музеї ґрунтів.

Засновником і розбудовником Музею ґрунтів — найціннішого навчально-допоміжного підрозділу ОСГІ, є проф. О. І. Набоких, який помер у 1920 р. Він зібрав приблизно 2000 монолітних зразків, що свідчили про ґрунти і підґрунтя глибиною від 2 до 9–12 метрів. Єдиний у світі Музей ґрунтів ОСГІ мав давати відповіді на запитання вчених і практиків про ґрунтовий покрив не тільки України, а й багатьох інших місць на планеті.

Завідував кафедрою і Музеєм ґрунтів проф. Г. І. Танфільєв, асистентом працював О. І. Піотровський.

Кафедра спеціального рослинництва була організована в 1925 р. До цього часу теоретичний курс з різних розділів цієї дисципліни викладали лектори споріднених кафедр. У березні 1925 р. на роботу до ОСГІ запрошено проф. С. О. Воробйова, який і став засновником кафедри. До її складу ввійшли кабінет рослинництва, агрономічна лабораторія, навчально-дослідне поле та спеціалізована бібліотека.

З часом кабінет було оснащено наочним приладдям, препаратами, картографіями, результатами досліджень біології і технології окремих польових культур. Агрономічна лабораторія забезпечувала проведення студентської практики з навчальної дисципліни, підготовку студентами курсових, дипломних і кандидатських робіт. Навчально-дослідне поле (приблизно 1 дес. на садибі інституту) давало змогу вивчати морфологію і біологію окремих культур. Бібліотека кафедри концентрувала

наукові звіти дослідних установ степової зони України для використання студентами даних сучасної експериментальної агрономії. Кафедра здійснювала велику програму зі зв'язку з керівними органами сільськогосподарського виробництва та практичними фахівцями.

Завідував кафедрою проф. С. О. Воробійов, асистентом-агрономом працював В. А. Гойко.

Кабінет сільськогосподарської мікробіології і фітопатології, а також лабораторія були оснащені якісним обладнанням для наукових робіт співробітників і для групових занять студентів з названих предметів: автоклави різних розмірів, шафи для сухої стерилізації, термостати, мікроскопи, бактеріологічний посуд, відповідні реактиви. З фітопатології — понад 100 зразків об'єктів та їх атласи. Великий навчальний гербарій з фітопатології. У бібліотеці цієї кафедри є визначальники грибів, бактерій та дріжджів. Створено кафедру та кабінети, в яких ще з 1918 р. працювали проф. І. Л. Сербінов та асист. В. О. Худенко.

У 1925 р. співробітники кафедри дослідили низку бактеріальних і грибкових захворювань саранових та бджіл. Проф. І. Л. Сербінов видав понад десять наукових праць з різних питань хвороб та шкідників відповідних сільськогосподарських об'єктів.

Лабораторія сільськогосподарських технологій була ще не досить обладнана необхідним інвентарем, але вже розпочала виконання найбільш важливих аналізів: визначення технічних показників муки й солоду, овочів, фруктів та соків, картопляного крохмалю, продуктів тваринного походження тощо. Завідував лабораторією проф. Ф. Ф. Селіванов.

Кафедра і кабінет сільськогосподарського машинознавства організовані завідувачем цих підрозділів, інженером-технологом Д. В. Олександровим за участю асистента, вченого агронома І. С. Блажка та препаратора О. І. Потапова. Кабінет мав у своєму розпорядженні досить великий набір сільгоспмеханізмів з обробки землі, сівалок, збирання врожаю, а також його переробки за тогочасними технологіями. Інвентар кабінету дає можливість ефективно читати лекції та проводити практичні заняття зі студентами. Оснащення кабінету було отримано безоплатно від Одеського заводу сільськогосподарських машин ім. Жовтневої революції, де Д. В. Олександров був авторитетним керівником, а також від Одеського базового складу «Укртрестсільгоспмашин».

Кафедра і кабінет виноградарства. Кафедра здійснювала навчальний процес із 1919 р., не маючи навчально-допоміжних засобів. Створення кабінету фактично розпочалося в 1923 р., коли Укрвинуправління надало щомісячну матеріальну допомогу на його облаштування. Активну участь в цій справі брав гурток студентів-виноградарів. З'явилися навчальні меблі, музей, спеціальна бібліотека, настінні таблиці, виноградний і виноробний інструмент та ін. Тут проводили групові заняття та кабінетну практику.

У навчоспі «Червоний хутір» були закладені молоді промислові насадження винограду, колекції європейських сортів, американських підщеп, гібридів прямих виробників, завезених проф. А. А. Кіпенем із-закордону. З'явився і виноробний підвал з виносховищем. Співробітники кафедри розпочали науково-дослідну роботу з визначення

Студенти ОСГУ, 1926 р.

оптимальної глибини перевалу ґрунту і садіння винограду, висоти штаблів, застосування операцій із зеленими органами кущів, роздрібний облік врожаю та ін. Завідував кафедрою і кабінетом проф. А. А. Кіпен, асистентом працював вихованець ОСГУ О. М. Негруль.

Кабінет загальної та сільськогосподарської статистики засновано в 1924–1925 н. р. Було розпочато його оснащення. Заплановано придбання відповідних підручників, рахункових приладів, географічних карт та ін.

Завідував кабінетом А. А. Бориневич.

Кабінет лісівництва створений із метою підготовки фахівців із лісівництва, зокрема лісорозведення, що є дуже важливим для умов Півдня України. Завідував кабінетом обласний інспектор лісомеліорації, вчений-лісовод I розряду Ф. С. Ефетів.

Кафедри загального і спеціального тваринництва в перші роки існування інституту переживали період становлення. На I курсі навчання (1918) студенти вивчали «Анатомію», «Гістологію» та «Ембріологію тварин», які викладав проф. Д. К. Третьяков. На II курсі «Фізіологію тварин» викладав проф. Б. П. Бабкін, «Загальне тваринництво» — проф. О. О. Браунер, «Аналіз молока» — проф. Є. І. Синельников, «Зоогігієну» і «Годівлю тварин» — проф. М. І. Архипов. Обладнання вказаних кафедр, кабінетів та лабораторій було вкрай обмеженим, що дуже ускладнювало проведення практичних занять зі студентами.

«Ветеринарію» протягом першого десятиріччя інституту викладали епізодично, при незначній кількості

Лабораторне заняття з «Рослинництва»

годин (20), без практичних занять. Це було зумовлено відсутністю програми навчання, полемікою про доцільність викладання «Ветеринарії» в сільськогосподарських ВНЗ, нестачею педагогів відповідних дисциплін, а також належного обладнання. Викладали цей курс проф. І. К. Павлович і проф. О. О. Браунер. Наприкінці десятиріччя існування ОСГІ перед інститутом постало завдання зробити лабораторії і кабінети придатними не тільки для проведення навчальних занять, а й для науково-дослідної роботи з окремих агрономічних дисциплін.

Кафедра фізики та сільськогосподарської метеорології була оснащена задовільно, навчальне приладдя здебільшого застаріле. Використовувався інструментарій Одеської державної геофізичної обсерваторії. Завідував кафедрою проф. І. Я. Точидловський, асистентом працював Т. І. Акимович.

Кафедра хімії (загальної, неорганічної, органічної й аналітичної, а також агрохімії) розміщувалася в окремому корпусі. Була оснащена всім необхідним для проведення студентами практикуму з якісного та кількісного аналізу. Заняття з «Хімії» проводили лабораторно-семінарським методом. Завідував кафедрою П. І. Гончаров, асистентами працювали В. А. Талмуд і Ф. К. Ревва.

Кафедра агрохімії має необхідне обладнання для проведення аналізу ґрунтів, добрив і рослинних продуктів.

Завідував кафедрою П. Т. Зегрядов.

Зоологічний кабінет є найбільш оснащеним підрозділом інституту, бо він збережений його засновником М. Г. Лігнау з часів перебування в складі Вищих жіночих курсів в Одесі. Протягом багатьох років (1908–1917 рр., а потім із 1922 р. — у складі ОСГІ) кабінет поповнювався за рахунок закупівель (у тому числі за кордоном) та багатьох дарунків, і на той час мав понад 1600 препаратів, моделей, таблиць, більше ніж 40 мікроскопів, мікротомів та ін. Кабінет розміщено в кімнатах, заняття (групові та індивідуальні) проводилися в оснащених лабораторіях і музеях. Недоліком була відсутність підручників, довідників та іншої навчальної літератури. Завідував кабінетом М. Г. Лігнау. Групові практичні заняття з «Сільськогосподарської зоології» проводилися під керівництвом асистента В. П. Цвіткової. Догляд за майном кабінету здійснював препарататор Є. Є. Хрущова.

Фахівці-зоотехніки, які навчалися на відділі тваринництва, 1924 р.

Кабінет мінералогії й геології мав низький рівень оснащення. Деяке обладнання було наявне з курсу кристалографії, зразки мінералів, поляризаційні мікроскопи, шафи вибухових порід, мізерні колекції з динамічної та історичної геології. Кабінетної бібліотеки не існувало. Завідував кабінетом проф. В. І. Крокос.

Ботанічний кабінет діяв як навчально-допоміжний підрозділ кафедри сільськогосподарської ботаніки і охоплював морфологію, систематику культурних рослин та бур'янів. Головний напрям — створення та постійне оновлення гербаріїв бур'янистої флори і колекції насіння бур'янів. Завідував кабінетом І. Д. Щербак, а співробітником був Б. Авксентьев. Разом вони створили музей рослин і вивчали біологію насіння бур'янів. Окрім того, І. Д. Щербак продовжував дослідження циклів розвитку водяних грибів.

Ботанічна лабораторія забезпечувала викладання «Анатомії», «Фізіології» та «Сільськогосподарської мікробіології». У розпорядженні лабораторії були всі необхідні навчальні приміщення та обладнання для повноцінного проведення навчального процесу з «Анатомії» та «Сільськогосподарської мікробіології». Наявні мікроскопи, термостати, колориметри, скляний і вимірювальний посуд. Недостатнє оснащення для проведення практичних занять з «Фізіології». Завідував лабораторією проф. Г. А. Боровиков, асистентами працювали Л. С. Жакулін і В. О. Худенко.

Кабінет генетики і селекції забезпечував викладання курсів генетики, селекції та варіаційної статистики лабораторним методом згідно з навчальним планом. Починаючи з 1924 р. було зібрано досить цікавий селекційний матеріал, виготовлені колекції, але через відсутність препаратів ця робота припинена і кафедра перейшла на лекційну систему. Групові заняття зі студентами проводили аспіранти О. І. Воробійов та Л. О. Сапегін. Дослідну роботу аспіранти виконували на Одеській дослідній станції.

У цей час викладачі одноіменної кафедри досить плідно працювали над створенням і виданням наукових праць, що склали теоретичну базу селекційного процесу. Були видані такі наукові праці: А. А. Сапегін: «Определение точности полевого опыта с помощью элементов вариационной статистики»; «Наблюдения над перерождением искусственной сортосмены»; «Закон урожая (три сообщения)»; «Вычисление поправки на изреженность»; «Учебник вариационной статистики».

Кабінет землестрою і геодезії створено на початку 1925–1926 н. р. Він накопичував геодезичні прилади й матеріали для їх поглибленого опрацювання на практичних заняттях.

Завідував кабінетом проф. Ф. Г. Некрасов, який викладав і теоретичний курс цієї дисципліни.

Викладали студентам і окремі навчальні дисципліни, зокрема такі: «Сільськогосподарська економіка» (проф. І. В. Балашов, асист. Я. Г. Казанчук); «Сільськогосподарське рахівництво» (викл. А. А. Емме, асист. В. А. Стром); «Політекономія» (викл. С. І. Солнцев, викл. М. А. Мойсеїв); «Метеорологія і кліматологія» (проф. І. Я. Точидловський); «Українська мова», «Історія України» (викл.

О. М. Ковалевська); «Економічна географія» (проф. М. К. Могиланський); «Теорія шовківництва» (викл. В. О. Бертенсон); «Садівництво та городництво» (викл. Ю. М. Кіркопуло); «Сільськогосподарська колективізація та кооперація» (викл. В. А. Стром).

При інституті працювали семінари підвищеного типу:

- 1) сільськогосподарської економії — з початку II триместру 1926–1927 н. р. (керівник — А. А. Бориневич, дійсних членів — 15, кандидатів — 3);
- 2) колективізації та кооперації — з 5 вересня 1927 р. (керівник — В. А. Стром, дійсних членів — 15, кандидатів — 3);
- 3) рослинництва — з 1928 р., що складався з трьох секцій: біології (керівник — проф. Г. А. Боровиков, дійсних членів — 15); спеціального хліборобства (керівник — М. П. Кудінов, дійсних членів — 17); агрології (керівник — проф. О. О. Бичихін, дійсних членів — 14).

На часі інститут поширив справу видавництва. Серед видань: «Вісті Одеського сільськогосподарського інституту» (I випуск — 1925–1926 рр., II випуск — 1926 р., III випуск — 1927 р.); проф. И. К. Павлович «Профилактическая ветеринария» (лекції 1925–1926 н. р.); проф. І. В. Балашов «Організація сільського господарства» (конспект курсу, що читався в 1925–1926 н. р.); проф. А. А. Кипен «Практическое руководство к разведению винограда в степной местности» (друге видання, доповнене, 1927 р.); А. А. Бориневич «Основні положення сільськогосподарської статистики» (лекції 1927–1928 н. р.) та багато інших.

Окрім вищезазначених наукових підрозділів, при Одеському сільськогосподарському інституті активно функціонували вже згаданий Музей ґрунтів і Одеська секція сільськогосподарської економіки та політики Харківської науково-дослідної кафедри.

Музей ґрунтів створено проф. О. І. Набоких на основі детального вивчення ґрунтів України (з 1906 р.). Він був зразком для організації подібних музеїв у Румунії, Відні та Швейцарії, професори яких приїздили для ознайомлення з музеєм і його роботою.

Після смерті О. І. Набоких значну кількість ґрунтового матеріалу було зруйновано. Більшу ж його частину хаотично складено в декількох кімнатах до стелі. Колишній завідувач кафедри Флоров вивіз частину багатой колекції картографічного матеріалу за кордон. У 1921 р., коли кафедрою почали керувати проф. Г. І. Танфільєв і ґрунтознавець О. І. Піотровський, виконувалася робота з оновлення музею, систематизація його майна та поповнення. Цю роботу було затримано двічі перевезенням музею в інші приміщення.

Наукове майно Музею ґрунтів складалося з монолітних зразків ґрунтів, головним чином України (Степ і Лісостеп), загальною кількістю приблизно 2000. Під час дослідної роботи, яку проводив науковий колектив кафедри ґрунтознавства, було зібрано значний матеріал (приблизно 200 монолітів ґрунтів з долин південних українських рік, ґрунти яких узагалі до того часу не було досліджено, тому цей матеріал особливо цінний, навіть унікальний). Окрім українських ґрунтів, у музеї були

зразки ґрунтів різних губерній РСФСР, Криму, Бессарабії, Кавказу, Амуру та закордонні — з Румунії, Туреччини, Палестини, Єгипту, Алжиру, Сахари, Цейлону, Сінгапуру та Австралії.

У музеї в той час знаходилися: а) велика колекція ґрунтових і геологічних карт усього СРСР кількістю більше ніж 200 штук; б) річні картограми, діаграми хімічних, фізичних і морфологічних ознак, а також властивостей ґрунтів; в) приблизно 300 штук забарвлених у природні кольори малюнків ґрунтів; г) приблизно 32000 зразків ґрунту в кульках та коробках для їх детального вивчення; д) колекції структур, текстур, вприсків тощо (незакінчені обробкою).

За дорученням різних установ, фахівці музею ОСГП виконували багато робіт: обстеження плавнів Дніпра в зв'язку з Дніпрельстаном (О. І. Піотровський і польовий робітник О. Г. Ізбаш, 1925 р.).

У тогочасний перехідний період до соціалістичного господарювання, зважаючи на те, що життя вимагало поширення в сільському господарстві машинізації та інтенсифікації, працівники музею ґрунтів насамперед займалися вивченням питань щодо впливу тракторної обробки землі на фізичні властивості ґрунтів, динамічні зміни в ґрунтах при зрошуванні та обслуговуванні районів Степу і Лісостепу в галузі практичного ґрунтознавства.

Одеська секція сільського господарства, економіки та політики Харківської науково-дослідної кафедри фактично розпочала свою діяльність 25 травня 1927 р. Керував секцією проф. М. М. Кажанов. Дійсні члени: проф. І. В. Балашов (питання організації сільського господарства) та А. А. Бориневич (питання сільськогосподарської статистики). Наукові співробітники: В. С. Березіков (питання земельної та сільськогосподарської політики) та М. А. Мойсеїв (питання політичної економії). Аспіранти секції: Я. Г. Казанчук, П. Т. Коротун, Г. І. Грабовський, Я. Ф. Малий, Е. О. Підкамінський, Л. М. Фурман, Ю. Д. Грицюта, Ф. Т. Сердюк, Б. М. Брік, М. М. Островський.

Із початку існування основною метою своєї діяльності секція визначила вирішення питання про «Виробничі типи сільського господарства Степу України та шляхи його соціалістичного будівництва». Згідно з цим завданням, за згодою з окремими округами України та їх

Група студентів III курсу меліоративного факультету, 1928 р.

Студентський квиток, 20-ті рр. ХХ ст.

матеріальною допомогою, розроблялася перша частина колективної праці секції на тему «Сільськогосподарське районування Степової України». За одиницю районування було взято адмінрайон. Частина складала другий том і містила індивідуальні наукові роботи членів секції, що обговорювалися на її засіданнях. Перший том знаходився у стадії друкування.

Діяльність та плани секції викликали жваве зацікавлення місцевих і центральних установ, які доручили їй виконання різних робіт у зв'язку з поточними вимогами планової діяльності, а саме:

1. Наркомземсправ у особі Консультаційної ради доручив секції розроблення орієнтовного плану наукових досліджень у районі низового Дніпра в зв'язку з Дніпрельстаном. Робота на стадії підготовки.
2. Одеський окрвиконком доручив секції провести сільськогосподарське районування Одеської округи (вивчення соціально-динамічних процесів села та процесів грошового і товарного обігу). Очікуваний кінцевий результат: проведення сільськогосподарського районування (за коефіцієнт районування взято адміністративний район); проведення сільськогосподарського мікрорайонування (за коефіцієнт районування взято сільраду); розроблення і текстування всіх матеріалів щодо вивчення соціально-динамічних процесів села Одеської округи.
3. Первомайська бурякоспілка та Уманська філія Цукротресту доручили секції провести сільськогосподарське районування Первомайської округи (за коефіцієнт районування взято адміністративний район).

Діяльність Одеської секції Харківської науково-дослідної кафедри була припинена, а М. М. Кажанов та Я. Ф. Малий — репресовані.

Робітничий факультет при Одеському сільськогосподарському інституті існував з 30 травня 1922 р. Слід зазначити, що з ініціативи запрошеного до ОСГІ на посаду заступника директора з навчальної роботи, відомого вченого, проф. С. О. Воробйова, починаючи з 1925—1926 н. р. було здійснено комплекс заходів щодо поліпшення методів навчання, організації навчального процесу та активізації наукових досліджень.

Зокрема, введено групові лекції, лабораторно-практичні та семінарські заняття, контрольоване відвідування занять, оцінювання успішності студентів, допомогу студентам, які відставали у навчанні. На дослідному полі кафедри рослинництва розгорнули дослідження у вегетаційних домівках впливу мінеральних добрив на розвиток рослин і урожай багатьох культур.

На «Червоному хуторі» досліджували післязбиральні посіви кукурудзи, картоплі, зернових та овочевих культур. Вивчали вплив підземного зрошення на урожай пшениці й картоплі, дозрівання та засміченість зерна після його збирання. В агрономічній лабораторії визначали вміст клейковини в зерні озимих і ярових пшениць з різних районів України.

У навчальному процесі викладачі надавали велику увагу ідейному вихованню майстрів та організаторів соціалістичного сільського господарства. Зміна класового складу студентів унаслідок приходу на навчання дітей з пролетарських родин зумовлювала посилення впливу партійного осередку, комсомольської та профспілкової організацій. Студентський комітет займався багатьма справами навчання, виховання, побуту та відпочинку колективу.

СТАНОВЛЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ В РОКИ ІНТЕНСИВНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ДЕРЖАВИ І СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (1930-ті рр. ХХ ст.)

30-ті рр. ХХ ст. були насичені багатьма історичними подіями в житті України та її багатостраждального люду. Ці події мали як позитивний, так і негативний характер, але всі стосувалися докорінної перебудови держави у сферах: державного устрою, соціального буття, економічного розвитку і, зокрема, сільського господарства. Ще «свіжими» були спогади про буремні роки 1914—1920 рр., воєн, часів «військового комунізму» (1918—1931), епохи нової економічної політики (1921—1929). Не пішли в забуття тяжка посуха (1921) і перший масовий голодомор (1921—1923).

Не зважаючи на політичні баталії та перипетії тих років, колектив ОСГІ протягом усього часу брав активну участь в усіх етапах розбудови сільськогосподарського виробництва України.

У 1926—1930 рр. були створені факультети землевпорядкування і меліорації, в 1932—1933 рр. — зерновий, економічний, виноградарства, в 1934 р. — зоотехнічний. Строки організації факультетів, їх назви та навчальні плани багаторазово змінювалися залежно від потреб і вимог керівних сільгоспорганів у всі часи існування ВНЗ.

Масштаби навчальної та господарської роботи інституту значно зросли завдяки приєднанню до ОСГІ низки навчальних установ. Зокрема, до складу ОСГІ ввійшли: у 1928 р. — Одеський політехнічний технікум землевпорядкування і меліорації; у 1930 р. — Криворізький сільгоспінститут; у 1934 р. — плодоовочевий факультет Білоруського і факультет виноградарства Херсонського сільськогосподарських інститутів; у 1935 р. — Одеський і Ново-Полтавський (Миколаївська область) Єврейські сільськогосподарські інститути; у 1937 р. — Харківський інститут організації території та колишній

Перші робфахівці

Губвідділ профспілки «Всероботземлі»

Масловський (Київська область) інститут насінництва та селекції.

У 1934 р. ОСГІ мав назву «Інститут зернових культур». Із 1930 р. інститут підпорядковувався різним установам: Наросвіті УРСР, Трактороцентрові СРСР, Наркомземові СРСР, а з 1937 р. — Наркомземові УРСР.

Керували інститутом: у 1930–1933 рр. — М. К. Бабак; у 1933–1937 рр. — І. Д. Шалімов; у 1937–1940 рр. — А. Л. Лозицький.

Своє 20-річчя Одеський сільгоспінститут зустрів як один із найбільших ВНЗ України, а серед сільськогосподарських — найбільший у СРСР.

Восени 1930 р. в деяких колгоспах Півдня склалася тривожна ситуація: не було досвіду колективного господарювання, подекуди артілями керували малодосвідчені люди. Їм потрібна була допомога. В цей час, з ініціативи партійної та комсомольської організації, інститутом було оголошено «похід на село». Першим у райони області виїхав IV курс. Студенти, молоді науковці й аспіранти протягом певного часу розповідали і показували як господарювати при колективній обробці землі, організувати роботу, вчили рахівництву, налаштуванню протравлювання насіння тощо. Студенти III курсу, які виїхали згодом, продовжили енергійну боротьбу з бур'янами, готували землю під майбутній урожай.

Коли наближався час весняної сівби 1931 р., комсомольці ОСГІ взяли «агрокультшефство» над Березівським районом. Студенти працювали в колгоспах, обробляли землю, сіяли, створювали комсомольські організації, навчали неписьменних. Для зразка організували ударну бригаду студентів. У гарячі дні посівної виїздив на село весь колектив інституту — понад 400 осіб. Весняна посівна кампанія пройшла організовано, колгоспники зібрали багатий урожай.

Група випускників ОСГІ (більш як 20 осіб) була направлена в сільські господарства Придністров'я. Незабаром вони стали справжніми радянськими агрономами — організаторами перебудови села. Ці райони першими в Україні та СРСР здійснили землеустрій, упорядкували землекористування, ввели в натурі громадські польові сівоzmіни, відвели угіддя під сади, виноградники,

городини. Молоді агрономи склали п'ятирічні плани розвитку господарств, закладали сади й виноградники, здійснювали меліоративні роботи та ін. Не було ділянки роботи в сільському господарстві, де б не використовували свої знання і вміння, де б не виявляли ініціативу вихованці інституту.

В с. Сичавка (тепер — Миколаївська обл.) восени 1925 р. почав діяти перший у Радянському Союзі тракторний жіночий загін, який мав 12 тракторів. Його організатором стала випускниця ОСГІ Олена Осліковська. Це був перший експеримент групового використання тракторів у СРСР, перший досвід масової колективної праці на селянській землі. У збиранні урожаю брало участь все село. Середній врожай на полях Сичавської земельної громади склав 80 пудів зерна з десятини, тоді як у навколишніх селах він ледь сягав 55–60 пудів. Для багатьох він був першим колективним урожаєм. Починаючи з 1933–1934 рр. створювали машинно-тракторні станції, що було важливим заходом механізації робіт у сільському господарстві.

За свідченням директора ОСГІ А. Л. Лозицького, інститут мав добре обладнані кабінети, лабораторії та аудиторії, які давали можливість належно проводити навчальний процес. Поряд із поповненням контингенту студентів, кількісним і якісним зростанням професорсько-викладацького складу, покращувалося і матеріальне забезпечення інституту. Бібліотека була забезпечена необхідними навчальними виданнями. Загальна кількість навчальної та художньої літератури перевищувала 47 тис. томів. Самовідданим до справи комплектування бібліотеки був М. В. Смирнов, який працював у інституті з 1 березня 1921 р.

Студенти були забезпечені гуртожитками, усім навчальним приладдям (посібники, реактиви та ін). Більшість студентів отримували стипендію, під час канікул відвідували екскурсії, будинки відпочинку, санаторії.

Також слід відзначити зростання навчальних господарств «Червоний хутір» та ім. XVII МЮДу. Згодом «Червоний хутір» мав господарські та житлові будівлі, робочу худобу, племінне селекційне стадо всіх провідних порід великої рогатої худоби України. Він став чудовою

Дирекція інституту

експериментальною базою інституту, де студенти проходили навчальну й технологічну практики. Господарство було цілком рентабельним, налічувало 24,5 га винограднику найкращих європейських сортів. Урожайність винограду зростала щороку. Навчальне господарство ім. XVII МЮДу значно зміцніло, налічувало 38 га винограднику і колекційні сорти винограду.

Поряд із навчальною діяльністю, професорсько-викладацький колектив інституту проводив велику дослідну роботу. Щороку в інституті відбувалися наукові конференції на теми, над якими працювали колективи кафедр та окремі фахівці. В 1936–1937 н. р. заслухано 27 наукових доповідей, а в 1937–1938 н. р. — 48 доповідей. Наукові працівники видали велику кількість наукових і популярних робіт, які мають важливе наукове та виробниче значення. Серед них: «Розміщення винограду на піщаних ґрунтах Дніпропетровського масиву», «Анатомія та фізіологія щеплень» (Г. А. Боровикова); «Посуха та заходи боротьби з нею», «Кормові трави в Степу», «Бур'яни в Степу» (М. П. Кудінова); «Прийоми культури винограду на пісках», «Гібриди — прями виробники», «Питання щеплення винограду» (С. О. Мельника).

У науково-дослідній роботі кафедр беруть участь і студенти. Є великі можливості подальшого залучення студентства до наукової роботи. В 1936–1937 н. р. в інституті

*Проф. С. О. Мельник серед колгоспників
Роздільнянського району Одеської області*

навчалися 198 студентів-відмінників, ударників — 327, а в 1937–1938 н. р. відмінників — 339, ударників — 311.

Станом на 1 січня 1938 р. в інституті навчалися 1205 студентів. За 20 років існування в інституті підготовлено 1033 фахівці та чимало наукових кадрів. Багато працівників інституту зобов'язані своїм науковим зростанням ОСГІ. Так, один із засновників, ветеранів інституту, проф. Г. А. Боровиков, отримав науковий ступінь доктора біологічних наук; А. І. Піотровський почав свою діяльність в ОСГІ асистентом, тепер — канд. с.-г. наук, проф.; професори С. О. Мельник, І. Д. Щербак, І. М. Белонін та інші вчені — кандидати с.-г. наук. На часі інститут має 20 аспірантів та великі можливості для подальшої підготовки молодих наукових кадрів, зокрема для інших навчальних і науково-дослідних закладів.

Колектив наукових працівників інституту проводить значну роботу з підготовки фахівців середньої та нижчої кваліфікації, переважно з колгоспників, шляхом створення різних короткотермінових курсів. Професори та викладачі інституту мають безпосередній зв'язок із виробництвом — колгоспами та радгоспами; вони проводять наукові дослідження на їх полях, надають консультації зі спеціальних питань оперативним організаціям. Інститут налагодив міцний зв'язок з роботою науково-дослідних установ, зокрема з Селекційно-генетичним інститутом. У 1937 р. ОСГІ надано право приймати до захисту кандидатські дисертації з рослинництва, загального хліборобства, генетики, селекції та насінництва, виноградарства, переробки винограду, розплоду сільськогосподарських тварин та землевпорядкування. У 1935–1936 н. р. на заочному відділенні інституту розпочато підготовку фахівців сільського господарства.

Наведені дані свідчать про те, що за 20 років існування ОСГІ став видатним навчальним і науковим закладом. Завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців соціалістичного сільського господарства він виконував досить успішно. Водночас, інститут не достатньо залучав до наукової та навчальної роботи фахівців з виробництва. Молоді спеціалісти, аспіранти, нерідко занадто завантажені адміністративною роботою, що не давала можливості своєчасно виконувати наукові дослідження, затримували захист дисертацій. Зі студентами-відмінниками, які закінчили ОСГІ, не підтримувалися систематичні зв'язки. Ще не всі кафедри стали на шлях залучення більшості студентів до науково-дослідної роботи.

У 1939 р. відновлено видання «Праць Одеського сільськогосподарського інституту». Крім названих робіт Г. А. Боровикова, М. П. Кудінова та С. О. Мельника, в II томі надруковані наукові праці декана зооветеринарного факультету Г. С. Луцкера про значення екстер'єру великої рогатої худоби під час визначення її продуктивності. В роботі Г. С. Луцкера і А. М. Пембека «Про походження червоно-німецької породи ВРХ» розглядалися питання про фактори, які визначають створення цієї породи. Канд. с.-г. наук В. Н. Фесик у статті «Стандартизація породи» запропонував нові показники визначення стандарту продуктивності та жирномолочності тварин.

У статті проф. Р. О. Файтельберга висвітлено «Вплив діяльності м'язів на всмоктування і травлення у рогатих тварин». Проф. Г. А. Танашев у своїй роботі запропонував новий метод діагностування життєдіяльності первинних коренів у рослин. У науковій праці доц. М. С. Шашкіна йдеться про вимоги до дослідної ділянки, які забезпечують достовірність експериментальних даних. Цікавою є праця доц. М. А. Гендельмана «Планування житлового кварталу у колгоспі».

Серед працівників сільського господарства Півдня України та викладачів ОСГІ 30-х і наступних років велику повагу мали його колишні вихованці. 32 роки свого життя справі підготовки агрономічних кадрів високого рівня присвятив завідувач кафедри рослинництва М. П. Кудінов. Поряд із викладацькою діяльністю, М. П. Кудінов зі співробітниками кафедри ще в 1927 р. розгорнув важливі наукові дослідження. Він був висококласним методистом-дослідником, глибоким знавцем степового землеробства. Під його керівництвом вивчалися важливі питання агротехніки головних польових культур у сівозмінах — озимої та ярової пшениць, багаторічних трав, кукурудзи, післяжнивних посівів. Перу Михайла Павловича належить більше ніж 40 наукових робіт, багато статей і рецензій у періодичних виданнях. Скарбницею для молодих учених є його монографія-рукопис «Итоги работ научно-исследовательских опытных станций Юга Украины» (1959). М. П. Кудінов був не тільки знаним педагогом, ученим, організатором, а й відомим громадським діячем, активним пропагандистом агрономічної науки, постійно підтримував зв'язки з багатьма колгоспами і радгоспами Півдня України.

Добру згадку залишив про себе проф. Г. О. Танашев, який у 1931–1941 рр. завідував кафедрою загального землеробства інституту. Понад 40 його наукових праць присвячені дослідженню питань стимулювання проростання насіння бур'янів, що, свого часу, було важливим засобом боротьби із засміченістю післяжнивних посівів у зоні Степу. Під керівництвом ученого декілька аспірантів досліджували продуктивність сівозмін, вплив різних посередників на врожай озимої пшениці у степовій посушливій зоні України. У ті роки званою у державі була Шевченківська МТС Березівського району Одеської області. Її організатором став вихованець ОСГІ О. М. Маркевич, а надалі — заступник Міністра землеробства СРСР. Серед працівників та керівників колгоспів, радгоспів і МТС, зокрема Півдня України, були, здебільшого, випускники ОСГІ. Також вихованці інституту успішно працювали на багатьох відповідальних посадах у сільськогосподарських органах.

«Неорганізованість господарств, які були в основному дрібновласницькими з низькою продуктивністю ручної праці, пішла в минуле. На зміну їм прийшли МТС, радгоспи і колгоспи, які добились успішної механізації найбільш трудомістких процесів і показали небачені досі приклади високої продуктивності праці. Зріс культурний і технічний рівень знань наших колгоспників і робітників радгоспів. У цьому процесі брав посильну участь і колектив Одеського сільськогосподарського інституту». — так оцінював зусилля ОСГІ його директор А. Л. Лозицький у 1939 р.

У читальній залі бібліотеки ОСГІ

РОКИ РАДЯНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ ВІЙНИ (1941–1945)

Накази по ОСГІ за 1939, 1940 та 1941 рр. дивом збереглися завдяки зусиллям технічних працівників, які залишалися в окупованій Одесі під час війни: керуючої справами інституту А. Я. Мушинської, секретаря навчальної частини Н. І. Раггаузкої та помічника декана (архіваріуса) О. В. Дебелячки. Ці накази дають змогу характеризувати життя вишу перед радянсько-німецькою війною та в її початковий період.

На часі колектив інституту інтенсивно працював над виконанням планів навчальної, науково-дослідної роботи, підготовки кадрів викладачів і науковців, аспірантів; надавав різноманітну допомогу сільському господарству колгоспів, радгоспів, МТС Півдня України та підпорядкованих навчоспів.

Відчувалося напруження міжнародних відносин, адже в 1939 р. почалася Друга Світова війна. За вказівками керівних органів, інститут брав участь у військових приготуваннях: усі студенти та деякі викладачі проходили 90-денні військові збори, організовувалися воєнізовані спортивні змагання, кроси, діяли довгострокові курси медичних сестер та ін. Активну участь у здійсненні цих заходів брала кафедра військової підготовки та фізичної культури (завідувач кафедри — В. І. Школьніков).

Доц. М. П. Кудінов проводить заняття на курсах голів колгоспів

Регулярно здійснювали конкурсний набір студентів із кваліфікацій агрономів-польоводів і агрономів-селекціонерів, насінневодів, плодоовочівників, виноградарів, спеціалістів з первинної переробки винограду, зоотехніків, ветеринарних лікарів, механізаторів сільськогосподарського широкого профілю, землевпорядників, меліораторів. Випускників ОСГП тоді розподіляли за наказами керівних сільськогосподарських органів до обласних і районних управлінь сільського господарства й окремих господарств Півдня і Лісостепу України, почасти до Молдавії та Криму. Вихованці інституту високо цінувалися і їх приймали залюбки.

Накази директорів ОСГП в ці роки (1939 р. — А. Л. Лозицький, 1940 р. — в. о. Х. Д. Кофф, Т. І. Рубльов, в. о. В. М. Попов) зазвичай були досить жорсткими щодо вимог навчальної дисципліни студентів і трудової — викладачів. За запізнення на роботу чи навчання звільняли та відраховували з інституту. За грубі порушення притягали до суду. Несвоєчасна сплата за навчання студентами із заможних родин призводила до безумовного їх виключення з інституту. Діти з малозабезпечених родин, і ті, хто добре навчався, отримували стипендію.

У 1941—1942 н. р. ОСГП був підпорядкований Народному комісаріату земельних справ УРСР (м. Київ). Він мав два навчальні корпуси: на вул. Свердлова (Канатна), № 99 — головний, і на вул. Чижикова (Пантелеймонівська), № 13. П'ять студентських гуртожитків розміщувалися за адресами: вул. Чижикова, 66 (келії Афонського монастиря) — до 1941 р.; Чижикова, 3а; Трушевський провулок, 26 (тепер — провулок ім. О. Матросова, 4), Військоматський провулок, 4 і вул. Леккерта, 100. Були й інші адреси, де студенти мешкали тимчасово.

В інституті навчалися понад 1500 студентів стаціонарного і заочного відділів, переважно дітей з сільської місцевості. Навчальний процес забезпечували 14 професорів, 56 доцентів, 34 асистенти і понад 70 осіб навчально-допоміжного персоналу. Навчальними підрозділами були 28 кафедр, об'єднаних у чотири факультети: агрономічний (декан — проф. Г. А. Боровиков); виноградарства (декан — проф. С. О. Мельник); зооветеринарний (декан — доц. Г. С. Луцкер, в. о. доцента — В. І. Пойденко, в. о. професора — І. К. Павлович); землевпорядкування (декан — доц. Б. І. Казаков).

Кафедри дарвінізму, військової підготовки і фізкультури, основ марксизму-ленінізму, української та іноземних мов (німецької, англійської та французької) підпорядковувалися керівництву ВНЗ поза факультетами.

Інститут очолював Т. І. Рубльов, який був призначений директором у квітні 1940 р. Він не мав наукового ступеня і вченого звання, виконував, переважно, адміністративні обов'язки. У навчальному процесі та наукових дослідженнях участі не брав (крім членства в комісіях з набору студентів, іспитів та випусків).

Керівництво навчальною та науково-дослідною роботою, редагування наукових збірників, виконання обов'язків директора, у разі його відсутності, здійснював заступник директора з навчально-наукової роботи, проф. В. М. Попов. Також він завідував кафедрою меліорації. Помічником директора з адміністративної і господарської частини був І. В. Сташкевич, помічником

завуча — доцент кафедри організації сільськогосподарських підприємств М. П. Рабінович. Відділом заочного навчання керував канд. с.-г. наук М. Н. Морозов. Директором робітфаку з його вісьмома відгалуженнями на території Одеської та Миколаївської областей був Я. П. Хусід. Посаду вченого секретаря Ради інституту обіймав М. С. Шашкін, завідувачем бібліотеки працював Є. С. Скворцов (в. о. — Є. Ф. Ролік), головним бухгалтером — досвідчений фінансист М. І. Хахам. Редактором багатотиражної газети «За кадри МТС» і секретарем партійного бюро був С. М. Кравченко.

Інститут мав два навчально-дослідні господарства: «Червоний хутір» та імені XII МЮДа. Першим керував в. о. директора П. Г. Дамаскін, а після його переходу на партійну роботу — агрономи Горенштейн і Потепуха. Директором другого був Шаренко.

Творча діяльність колективу і його великі плани перервалися війною. Вогневий ураган на світанку 22 червня 1941 р. був нечувано лютим і згубним. Одеса стала одним із міст Радянського Союзу, жителі якого почули вибухи фашистських бомб у перші дні війни. Після оголошення по радіо заяви уряду про напад фашистів, у актовій залі інституту відбувся мітинг, на якому професори, викладачі, співробітники та студенти висловили гнів і обурення гітлерівською агресією, поклялися боротися за честь і свободу Батьківщини, не шкодуючи сил і свого життя.

У перші дні війни, коли ворожі війська просуваються в глибину держави, було оголошено загальну мобілізацію військовозобов'язаних. Люди надзвичайно активізувалися задля захисту рідної землі. Багато з них добровільно вступали до лав Червоної армії, Народного ополчення, винищувальних загонів. 26 червня 1941 р. в Одесі було введено воєнний стан, вона стала прифронтовим містом.

Враховуючи стратегічне значення південного (Одеського) напрямку військових дій, німецько-румунське командування на початку серпня 1941 р. сконцентрувало тут величезні сили, плекаючи надію здобути перемогу й оволодіти важливими промисловими центрами та сільськогосподарськими районами Півдня України. Але на перешкоді їм стали Окрема Приморська армія, Одеська військово-морська база, Чорноморський військовий і Чорноморський торговий флоту та надана їм авіація.

До лав діючої армії вступили багато викладачів та інших працівників ОСГП. Уже 24 червня, згідно з Наказом ректора І. Т. Рубльова, Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р., були звільнені зі своїх посад перші 16 працівників у зв'язку з мобілізацією до лав Робітничо-селянської червоної армії (РСЧА). Серед них: В. І. Школьніков — начальник кафедри військової підготовки, І. Т. Сергієнок — викладач цієї кафедри, К. С. Бакланов — начальник Штабу МПВО, Г. Ф. Турянський — аспірант, С. І. Грінзайд — в. о. доцента, І. В. Сташкевич — помічник ректора з господарської роботи, Д. І. Чотя, І. П. Богданов, М. І. Тесеоглу, І. Г. Прокопчук — лаборанти, М. М. Барон, Н. А. Ченднік — водії автомашин та ін. У липні-серпні до лав РСЧА було мобілізовано ще понад 60 працівників інституту. Крім того, пішли на захист Батьківщини декілька сотень випускників минулих років. 28 червня до РСЧА приєднався ректор інституту І. Т. Рубльов. Свої службові обов'язки

він довірив проф. С. О. Мельнику. Але через те, що останній був у відрядженні в м. Умані, як голова ДЕКУманського СГП, то в. о. ректора за власним наказом став проф. М. В. Попов. В. о. начальника кафедри військової підготовки було призначено старшого викладача цієї кафедри Ф. О. Райтаровського, який одночасно став начальником бойової дружини ОСГП (27 червня 1941р.).

Відтоді розпочалося, так би мовити, розформування інституту. Воно відбувалося різними способами, але суть була одна — призвести до саморозпуску (припинення діяльності) колективу викладачів та студентів.

Спочатку студенти всіх чотирьох факультетів (агрономічного, плідівництва, зооветеринарного та землевпорядкування), всіх курсів і академічних груп поіменно, за результатами весняної екзаменаційної сесії, були переведені на старші курси. Студентів, які мали академічну заборгованість, залишали на другий рік навчання або записували до окремих переліків з правом доскласти заборгованість. Наказ про переведення студентів підписав начальник навчальної частини М. П. Рабінович. Між іншим, у списках переведених із IV на V курс факультету плідівництва зазначено прізвища студентів, які, закінчивши ОСГП, стали відомими в Україні науковцями, викладачами чи керівниками галузі: О. Б. Журін — головний спеціаліст з плідівництва, виноградарства та інтенсивних культур МСГ СРСР, М. Ф. Тимошенко — головний спеціаліст з виноградарства і плідівництва МСГ України, В. В. Скрипник, В. М. Малтабар — доктори наук, М. В. Ульяницька, М. В. Коломієць, П. І. Хорунжий, С. К. Ісаков, В. Г. Гоменюк — кандидати наук, керівники галузі різних рівнів та ін.

Надалі, в період з 26 липня до 10 жовтня 1941 р., згідно з наказами по інституту, його працівники були звільнені зі своїх посад у зв'язку зі скороченням штатів, виїздом з м. Одеси, відсутністю роботи в інституті після повернення з тарифних відпусток, мобілізацією до лав РСЧА тощо. Більшість студентів відрховано з інституту з тих же причин. Накази за цей час підписували: в. о. ректора, проф. В. М. Попов; після його від'їзду з Одеси — Ф. О. Райтаровський; після його мобілізації — заступник головного бухгалтера Н. В. Ковалішин. Останній наказ по ОСГП № 189 від 10 жовтня 1941 р. мав такий зміст: «В зв'язку з закінченням праці інституту, склад співробітників, що залишились в інституті, звільнити від роботи з 15 жовтня 1941 р.». Т. в. о. директора інституту (підпис відсутній). Пом. декана Е. Дебелячки». Таким чином, ОСГП припинив свою діяльність за один-два дні до вступу в Одесу ворожих військ.

Почалися чорні дні окупації. В Одесі німецько-румунські загарбники знищили та пограбували підприємства, культурно-освітні заклади, комунальне господарство. Величезної шкоди зазнало сільське господарство. Як уже зазначалося, ОСГП не було евакуйовано. Частина студентів IV–V курсів факультету плідівництва завершували навчання у Самаркандському СГП. У приміщенні інституту на вулиці Свердлова, 99 був розміщений шпиталь румунських офіцерів. Окупанти вивезли обладнання 52 навчальних лабораторій і кабінетів, спустошили найбагатшу на Півдні України сільськогосподарську фундаментальну

бібліотеку з фондом понад 180 000 томів, ушент розграбували дослідні господарства «Червоний хутір» і імені XVII МЮДа, призвели до занепаду садів і виноградників. Загальний збиток інституту від дій окупантів перевищив 10 млн крб.

Знаючу людиною є ще один випускник інституту — Г. Є. Гришко. У 1934 р. він починав свою діяльність в ОСГП як аспірант, в. о. доцента кафедри механізації. Згодом був завідувачем навчальної частини, деканом агрономічного факультету. З 1939 р. Г. Є. Гришко — на високих партійних і державних посадах у Західній Україні. Під час війни Григорій Єлісейович обіймав найвищі військові політичні посади у складі Донецького, Центрального, 1-го і 2-го Білоруських фронтів, що нищили німецько-фашистські війська. Нагороджений багатьма державними і військовими, в тому числі іноземними нагородами. Йому присвоєно військове звання генерал-майора (1945). Після війни працював на високих партійних та державних посадах в Україні.

Декан агрономічного факультету
Г. Є. Гришко

Випускник робітфаку ОСГП (1932) І. С. Колесніченко, після закінчення Харківської школи льотчиків та Вищих військово-політичних курсів, під час Другої Світової війни пройшов бойовий шлях від Дону до Берліну і Праги. Після Перемоги в 1945 р., був призначений на посаду начальника Радянської військової Адміністрації землі Тюрингія (Німеччина), де працював до 1950 р. Нагороджений багатьма державними й бойовими нагородами СРСР та іноземних держав.

Генерал-майор
І. С. Колесніченко

Мужньо билися за Батьківщину багато студентів і вихованців-осгійців на інших фронтах, а також у партизанських загонах, які нищили ворожі тили. Серед них: студентка факультету плідівництва М. Ф. Петрова і тоді ще юна Тамара Зарембовська, яка працює в ОСГП вже понад 40 років.

Назавжди залишаться в народній пам'яті імена співробітників і вихованців ОСГП, які полягли в боях Другої Світової війни: директора інституту Т. І. Рубльова, викладача К. Ф. Мансурова, доцентів О. О. Созінова і Т. А. Сандлера, студентів і випускників П. Л. Алексеєнка, М. В. Беккера, А. Г. Бульби, А. К. Булави, Н. І. Бутіка, В. Б. Варакси, Б. А. Вайнштейна, В. А. Вільгельма, Г. П. Возіанова, П. І. Горбика, І. І. Гітмана, І. Н. Данильченка, Г. Д. Демидова, І. Д. Додіна, Г. Д. Задорожного, В. А. Лазарева, Л. І. Лехтмана, В. І. Кісельгофа, М. А. Конькова, Н. С. Карпінського, Н. З. Коздоби, В. Б. Козакова, І. І. Камінського, В. І. Макаренка, В. С. Матасова, О. М. Миропольського, М. М. Масленікова,

Пам'ятний знак на честь загиблих працівників ОДАУ в роки Другої світової війни

М. Н. Незаймая, С. Х. Паненка, Е. І. Петровського, І. І. Підкуйка, Л. А. Яценка та ін., про яких немає документальних свідчень. Вічна їм слава! За подвиги і мужність, виявлені у боротьбі із загарбниками, багато з них відзначено урядовими нагородами, орденами і медалями.

Завжди пам'ятатиме про загиблих колектив ОСП—ОДАУ. На їх шану до 20-річчя Великої Перемоги біля головного корпусу ВНЗ встановлено пам'ятний знак.

ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

Із 15 жовтня 1941 р. минуло 2 роки, 5 місяців та 25 днів, поки Одеса була звільнена від окупантів. Після звільнення міста колектив інституту, не гаючи часу, розпочав відновлення своєї діяльності. Велику організаційну роботу з комплектування колективу й оснащення навчальних лабораторій і кабінетів на посаді ректора ОСГП в 1944–1946 рр. здійснював О. П. Лазаренко. Нелегку на часі діяльність у 1946 р. продовжив проф. Я. Я. Вербін за активною участю проректора О. М. Семенова, керівника навчальної частини М. А. Гендельмана, секретарів партійного бюро П. О. Гусарова і комсомольської організації О. Ф. Кузьміна.

За короткий строк були відновлені факультети: агрономічний (декан — доц. В. П. Цуп), виноградарства і плідівництва (декан — проф. С. О. Мельник), ветеринарний (декан — проф. В. М. Жеденов), зоотехнічний (декан — доц. Г. С. Луцкер), землевпорядкування (декан — доц. Б. І. Козаков), заочного навчання (декан — доц. Л. В. Темченко).

Післявоєнний стан книгосховища інституту

На кінець першого післявоєнного десятиріччя (1954) у своєму складі інститут мав 37 кафедр, 52 навчальні лабораторії та кабінети. Навчальний процес забезпечували 14 докторів наук, професорів, 41 доцент, кандидат наук, 22 старших викладачі, 55 асистентів. Були відновлені навчально-дослідні господарства «Червоний хутір» та імені XVII МЮД'а з дослідними багаторічними насадженнями і навчальним тваринницьким цехом. Навчгоспи мали разом приблизно 800 га орної землі, трактори й іншу сільськогосподарську техніку. Вони забезпечували студентську їдальню і, певною мірою, викладацький колектив інституту сільськогосподарськими продуктами за зниженими цінами.

До інституту прийшла нова плеяда учених і педагогів, які продовжили розпочату їхніми попередниками справу подальшого розвитку й укріплення інституту, підвищення рівня наукових досліджень, їх актуальності, зв'язків з практиками сільського господарства регіону.

Характерною ознакою того часу було те, що до інституту прийшла допитлива, жадібна до знань і творчої праці молодь. Багато викладачів, а в перші роки і студентів (до 30–50% їхнього складу), були учасниками бойових дій у Другій Світовій війні або несли трудову вахту в тилу. Тобто було кому «сіяти розумне, добре, світле», було кому і його сприймати.

За десятиріччя (1944–1954) на стаціонарне навчання було прийнято 2797 осіб, а на заочне — 1050 осіб. Випущено 1614 фахівців за вісьмома спеціальностями. На факультеті підвищення кваліфікації підготовлено 3450 осіб. Аспірантуру закінчили 35 осіб, кандидатські дисертації захистили 89 осіб. Це був значний творчий доробок колективу інституту у створення фундаменту для піднесення знівченого війною сільського господарства регіону.

Поряд з цим, вчені, викладачі та студенти всіляко допомагали працівникам сільського господарства колгоспів і радгоспів Одещини вирощувати високі врожаї та відновлювати галузь тваринництва. З цією метою при інституті було організовано Консультативне бюро, діяльністю якого керував проф. С. О. Мельник. Науковці ОСГП читали лекції, проводили бесіди в селах, безпосередньо в бригадах, на степу, надавали консультації з актуальних питань господарювання, публікували статті в періодичних виданнях, виступали по радіо.

Важливе значення для відновлення сільського господарства Одещини і сусідніх областей мали організовані при інституті курси з перепідготовки голів колгоспів,

Навчальний корпус інституту, 50-ті рр. XX ст.

Випуск агрономів, 1962 р.

Всесоюзна наукова конференція в Одесі, 1969 р.

багато з яких уперше стали на чолі великих господарств. Курси дали їм практичні й теоретичні знання.

Були розроблені та впроваджені в сільськогосподарське виробництво системи сівозміни і агротехніка вирощування основних культур і багаторічних трав, у тому числі на землях схилів; розпочато дослідження культури рису при періодичному зрошенні; алейна посадка плодових культур, зокрема персиків; методи відновлення виноградників; прийоми підвищення продуктивності червоної степової худоби; знищення шкідників на ланах Півдня України; землеустрій у 128 колгоспах; меліоративні роботи в десяти радгоспах; спеціалізація колгоспів у восьми районах Одещини; підготовлено в школах і на семінарах 25 тисяч робітників нижчої ланки. На лекціях в колгоспах і радгоспах, МТС були присутні понад 100 тисяч слухачів. У періодичній пресі опубліковано 40 науково-популярних статей, відбулося 62 виступи науковців по радіомережі.

Водночас, колектив ОСГІ розгорнув широку наукову діяльність з вирішення найважливіших проблем сільського господарства того часу. Великий науковий і педагогічний потенціал став запорукою успішного вирішення нових проблемних завдань, започаткованих Законом про п'ятирічний план відновлення і розвитку народного господарства України на 1946–1950 роки, прийнятим за аналогічним Законом СРСР. Закон поставив конкретне завдання: досягти довоєнного рівня сільськогосподарського виробництва, а потім перевищити його.

Колектив кафедр агрономічного факультету, який очолювали професори Я. Я. Вербін та М. П. Кудінов, розгорнув широкі дослідження з проблеми «Відродження і подальший розвиток сільськогосподарського виробництва в умовах степової зони республіки». Проблема охоплювала 33 теми. У зв'язку з тим, що край небагатий на опади, майже половина тем була пов'язана із застереженням від посухи (зрошення, полезахисні лісосмуги, будівництво водоймищ та ін). Цим питанням особливу увагу приділяв проф. Я. Я. Вербін.

Розробленням оптимального розміщення сільськогосподарського виробництва з урахуванням природних та соціальних факторів займався колектив, керований проф. І. Є. Петровським. До цієї проблеми ввійшли також теми з підвищення врожайності різних сортів винограду та культури плодових насаджень на піщаних ґрунтах.

Не менш важливим було вирішення проблем відродження та підвищення продуктивності тваринництва в Україні. За цим напрямом розроблялися теми з відродження і реконструкції червоної степової породи великої рогатої худоби (керівник — доц. Г. С. Луцкер); вивчення морфологічних і біологічних особливостей тварин під впливом різних природних факторів (керівник — проф. В. М. Жеденов). Ці дослідження мали ключове значення для практичної діяльності фахівців сільськогосподарського тваринництва колгоспів і радгоспів.

Плинув час. Загоювалися рани війни. Міцніла економіка колгоспів і радгоспів. Упевнено крокувала до нових перемог у мирний час Україна. Поряд із навчальною роботою, вчені інституту вирішували важливі наукові проблеми: рисосіяння в Україні (проф. С. О. Розін); захист рослин від шкідників та хвороб (проф. В. М. Рекач); розроблення диференційованих методів відновлення насаджень винограду і плодових культур (професори С. О. Мельник, Г. А. Боровиков, доценти Ю. М. Кірконуло, А. К. Сміхун, В. І. Щигловська, В. К. Анісімова); удосконалення методів організації і управління сільськогосподарським виробництвом (проф. М. О. Браславець); механізація виробничих процесів у сільському господарстві (проф. О. М. Семенов, доц. Л. В. Темченко); землевпорядкування, боротьба з ерозією ґрунтів, планування сільських населених пунктів (доценти Б. І. Казаков, М. А. Гендельман, Н. А. Хренніков); нові методи культури сільськогосподарських рослин (доценти В. П. Цуп, Д. П. Білик, О. М. Литвиненко, А. Г. Фуга). Актуальні проблеми

Проф. О. Ф. Кузьмін читає лекцію з основ ветеринарної медицини

М. О. Браславець виступає перед випускниками економічного факультету. На передньому плані — ректор інституту, акад. С. О. Мельник, 1965 р.

тваринництва вирішували вчені-зоотехніки, фізіологи, анатоми (доценти В. Л. Пойденко, Г. С. Луцкер, професори Р. О. Файтельберг, В. М. Жеденов, О. Ф. Ткаченко, В. В. Колесніков); поліпшення ветеринарно-санітарної служби в тваринництві (проф. К. С. Шулюмова) та ін.

ВІД 50-РІЧЧЯ ІНСТИТУТУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У лютому 1968 р. виповнилося 50 років з дня заснування Одеського сільськогосподарського інституту. Він став відомим навчальним і науковим закладом Півдня України. За роки існування (1918–1968) в інституті підготовлено приблизно 10 000 фахівців з вищою сільськогосподарською освітою. З них: агрономів (організаторів, полеводів-рільників, селекціонерів, виноградарів, плодоовочівників) — 5214 осіб, економістів — 1195, зоотехніків — 1372, ветеринарних лікарів — 1028, інженерів з землеустрою — 993 особи. Загальна кількість студентів у 1968 р. сягнула 5475 осіб, у тому числі 2216 на стаціонарному відділенні. На п'яти факультетах готували фахівців з десяти професій. На курсах підвищення кваліфікації пройшли перепідготовку 17 138 фахівців та керівників колгоспів і радгоспів. На 37 кафедрах інституту в 1968 р. працювали 258 викладачів, у тому числі 22 доктори наук, професори; 80 кандидатів наук, доцентів; 170 старших викладачів, асистентів.

За 50-річний період існування ВНЗ вчені інституту підготували 268 кандидатів наук, видали 52 підручники і навчальні посібники, 417 монографій. Опубліковано понад 4,1 тис. статей у періодичних виданнях.

17 лютого 1968 р. у приміщенні театру ім. Жовтневої революції (м. Одеса) відбулися урочисті збори, присвячені ювілею ОСГІ. На зборах із привітанням виступили представники уряду, низки урядових і громадських (обласних і місцевих) керівних організацій, а також численні гості від навчальних закладів, наукових установ, сільськогосподарських організацій, колгоспів і радгоспів. Було надіслано та вручено багато вітань і дарунків.

Інститут нагороджено Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР з таким змістом: «За досягнуті успіхи у підготовці висококваліфікованих кадрів для

сільського господарства і в зв'язку з 50-річчям з дня заснування Президія Верховної Ради Української РСР указом від 8 лютого 1968 року нагороджує Одеський сільськогосподарський інститут Почесною грамотою. Голова Президії Верховної Ради УРСР Д. Коротченко, Секретар Президії Верховної Ради УРСР А. Зленко».

До 50-річного ювілею в інституті сформувалася когорта видатних вчених, досвідчених педагогів з низки навчальних дисциплін. Серед них: заслужений діяч науки УРСР, д-р с.-г. наук С. О. Мельник, заслужений діяч науки УРСР, д-р екон. наук, проф. М. О. Браславець, заслужений діяч науки Молдавської РСР, д-р техн. наук, проф. О. М. Семенов, заслужений діяч науки Казахської РСР, д-р с.-г. наук, проф. В. Ю. Казаков, заслужений діяч науки Казахської РСР, д-р біол. наук, проф. В. В. Колесніков, заслужений зоотехнік Казахської РСР, д-р с.-г. наук, проф. Е. В. Ейдригевич, доктори наук, професори В. Г. Александров, І. С. Журавок, І. Д. Ізмайлов, О. П. Косих, К. К. Мовсум-Заде, С. І. Радченко, В. М. Рекач, С. Я. Розін, І. С. Самойленко, Ф. К. Тихоміров, О. Ф. Ткаченко, Р. О. Файтельберг, Г. С. Шулюмова, професори Ю. М. Кіркопуло, В. В. Тихомиров.

Студенти ОСГІ мешкали в хороших побутових умовах. Майже 80% студентів забезпечено гуртожитками. В 1968 р. інститут завершив будівництво ще одного гуртожитку на вул. Терешкової, 17 на 550 місць, що значно поліпшило розміщення студентів.

Високоєфективна діяльність колективу ОСГІ в період підготовки до його п'ятдесятиріччя була зумовлена, значною мірою, ефективним керівництвом ректора інституту Я. Я. Вербіна, а після його передчасної смерті (1958), авторитетом новопризначеного керівника С. О. Мельника. Вихованець інституту, відомий учений, самовідданий у праці, високо порядний як людина, Сергій Олексійович згуртував і мобілізував партійну організацію (яка, до речі, налічувала понад 200 осіб), комсомол, профспілковий комітет, редакційну колегію інститутського часопису «За сільськогосподарські кадри», студентів і взагалі всіх осгійців з метою плідної роботи над виконанням головних завдань ВНЗ.

У 1968–1976 рр. інститутом керував І. С. Самойленко — д-р біол. наук, проф., завідувач кафедри фізіології тварин і біохімії. Крім того, значну діяльність

Офіційні урочистості з нагоди 60-річчя інституту

Ректор І. С. Самойленко вручає диплом випускнику економічного факультету 1976 р. І. В. Волошку

виконували: М. К. Муращенко — проректор з навчальної роботи, канд. екон. наук, доц., в. о. завідувача кафедри економіки соціалістичного сільського господарства; В. М. Ковбасенко — проректор з наукової роботи, канд. вет. наук, доц.; О. Ф. Барабаш — проректор заочного навчання, канд. вет. наук, доц.; М. І. Сиволап — проректор з підвищення кваліфікації. Деканами працювали: К. О. Федосєєв — декан агрономічного факультету, канд. с.-г. наук, в. о. доц.; О. Ф. Кузьмін — декан ветеринарного факультету, канд. біол. наук, доц.; А. О. Васильєв — декан факультету виноградарства і плодівництва, канд. с.-г. наук, доц.; В. В. Коновалов — декан зооінженерного факультету, канд. біол. наук, доц., в. о. завідувача кафедри зоогієни і загального тваринництва; Є. В. Несвященко — декан економічного факультету, канд. екон. наук, доц.; В. Ф. Сухоруков — декан факультету економічної кібернетики, канд. екон. наук, доц.

У 1976–1979 рр. ректором був акад. І. Г. Ушачов — перший завідувач кафедри управління в радгоспах і колгоспах. Пройшов у ОСГІ повну ієрархію — від студента, аспіранта, асистента, кандидата економічних наук, доцента, доктора економічних наук, професора. Водночас, Іван Григорович перейшов на роботу до Всеросійського науково-дослідного інституту економіки сільського господарства, а через деякий час — на дипломатичну роботу за кордоном.

Доц. А. О. Васильєв на практичному занятті зі студентами

Ректор І. Г. Ушачов на будівництві гуртожитку

Згідно з Рішенням Міністерства агропромислового комплексу України, в 1979 р. на посаду ректора ОСГІ був призначений Ю. С. Цуканов, який раніше працював проректором з навчальної роботи в інституті. Проректором з навчальної роботи і фактично першим проректором довгий час був доцент, а пізніше — проректор В. Ф. Сухоруков. Посаду проректора з науково-дослідної роботи обіймав проф. А. В. Тихонов, з господарської роботи — Р. А. Захаров.

Святкування 75-річчя ОСГІ відбулося у червні 1993 р. в концертній залі новозбудованого навчального корпусу № 4 на пров. ім. Матросова. Були запрошені випускники інституту, керівні особи Мінсільгоспрому, одеських ВНЗ, студенти, ветерани Другої Світової війни і праці, а також багато інших гостей.

У 1993 р. інститут проводив підготовку на шести факультетах: агрономічному, плодоовочівництва і виноградарства, зооінженерному, ветеринарної медицини, механізації сільського господарства, економічному. З 1993–1994 н. р. готували фахівців на новоствореному факультеті землевпорядкування. Значно збільшився контингент студентів: у перші роки існування інституту прийом на I курс складав 100–150 осіб, а в 1993–1994 н. р. — 550 осіб на стаціонарному і 300 — на заочному відділеннях. Зросла кількість осіб на випуску спеціалістів: у 1921 р. перший випуск інституту склав 25 осіб, а в 1992 р. дипломи

Ректор Ю. С. Цуканов вручає молоді символічний студентський квиток

Доц. В. Ф. Сухоруков проводить заняття зі студентами в Обчислювальному центрі ОСГІ

про вищу освіту було вручено 925 особам. На часі в інституті навчаються 2353 студенти стаціонарного і 2374 заочного відділень. Усього за 75 років інститут підготував і направив на сільськогосподарське виробництво більш як 30 000 фахівців різних профілів.

Багато випускників інституту стали видатними вченими та педагогами, керівниками навчальних закладів і наукових установ, їх структурних підрозділів, керівниками й фахівцями міністерств, відомств, агропромислових комплексів, сільськогосподарських підприємств, акціонерних товариств, асоціацій. Чимало випускників знайшли своє покликання у суспільно-політичній діяльності. Старанною працею, відповідальним ставленням до професійної діяльності вони примножують славу й авторитет своїх викладачів, своєї альма-матер, підтверджуючи нерозривний зв'язок поколінь, а також імідж інституту, який під час його заснування був визначений як «велика цінність для Одеси».

Вихованцями інституту є: д-р біол. наук, лауреат Ленінської премії І. В. Бузанов; лауреати Державної премії Ф. М. Соловей, Богачев і Б. Е. Берченко; заслужені агрономи України Ф. І. Березовська, І. В. Вовченко, Н. Є. Дзюба, В. А. Гладкий; заслужені агрономи Росії А. Т. Белозоров, Б. Й. Волнобой, Н. Л. Йосифович; заслужені діячі науки Росії О. М. Негруль, Ф. М. Куперман.

Особливо слід пишати славними керівниками сільськогосподарських підприємств, серед яких: двічі Герої Соціалістичної Праці М. О. Посмітний, П. П. Ведута,

Студентська практика

В. З. Тур, М. Г. Миндру; Герої Соціалістичної Праці М. Д. Шолар, Б. Б. Гаврилкевич, В. В. Кудрявцев і багато інших, які навчалися в ОСГІ. Вихованцем інституту є колишній президент Української академії аграрних наук О. О. Созінов, який закінчив заклад у 1954 р., а пізніше йому було присвоєно почесне звання «Герой України».

За 30 років свого існування інститут став справжньою кузницею кадрів для аграрної галузі, перетворився на багатофакультетний ВНЗ. До його складу входили: агрономічний, виноградо-виноробний, плодівничий, зоотехнічний, ветеринарний і землевпорядний факультети. Були встановлені міцні ділові зв'язки з сільськогосподарськими підприємствами, багатьма науково-дослідними закладами.

До інституту прийшла нова плеяда учених і педагогів, які продовжили справу розвитку вишу. Серед них:

- видатний вчений у галузі загального землеробства і талановитий організатор, проф. Я. Я. Яким;
- видатний виноградар-винороб, талановитий педагог і вихователь, організатор, випускник першого випуску інституту, проф. С. О. Мельник; надалі — академік Академії наук України і член-кореспондент ВАСГНІЛ; очолив інститут після Я. Я. Вербіна;
- засновник нового навчального напрямку, голова однієї зі шкіл економістів, які почали використовувати економіко-математичні методи й електронно-обчислювальну техніку в сільськогосподарському виробництві, засновник економічного факультету та факультету економічної кібернетики, проф. М. О. Браславець;
- відомий морфолог-анатом, знаний педагог-вихователь, проф. В. М. Жеденов;
- видатний фізіолог тварин, учень проф. І. М. Сеченова, талановитий публіцист і суспільний діяч, проф. Р. Й. Файтельберг;
- широко відомий серед механізаторів, учених і практиків, визначний організатор науки і навчального процесу, проф. О. М. Семенов;
- усебічно освічений, теоретик і практик у галузі рослинництва, піонер рисосіяння в Україні, автор багатьох сортів незатоплюваного рису й зернобобових культур, проф. С. Я. Розін;
- теоретик і практик у галузі генетики та розведення сільськогосподарських тварин, проф. І. С. Журавок;
- знавець у галузі імуногенетики тварин, видатний учений, проф. Є. В. Ейдригевич;
- видатний фізіолог, який вивчав галузь терморегуляційних і харчових процесів сільськогосподарських тварин, після С. О. Мельника очолював інститут, проф. І. С. Самойленко;
- здібний терапевт і клінічний діагност, знавець у галузі незаразних хвороб сільськогосподарських тварин, учасник Другої Світової війни, проф. К. К. Мовсум-Заде;
- знаний спеціаліст у сфері загальної мікробіології сільськогосподарських тварин, член-кореспондент Академії наук України В. П. Тульчинська.

Плідно й віддано у ці роки працювали професори: В. Г. Александров, М. О. Басарська, І. А. Ізмайлов, В. В. Колесников, М. А. Ольшанський, В. М. Попов, В. М. Рекач, А. Ф. Ткаченко, С. М. Чуманов, Є. С. Шулюмова; а також доценти: В. К. Анисимова, Д. П. Білик, І. В. Вовченко, М. А. Гендельман, І. Н. Гватуа, О. К. Добролюбський,

А. К. Загорученко, Б. І. Козаков, П. І. Климовських, Г. М. Курдюков, Є. Н. Киркопуло, М. Л. Кудінов, А. Н. Литвиненко, Г. С. Луцкер, В. П. Лук'янова, М. К. Муращенко, С. В. Мокров, І. І. Неженцев, Г. С. Пікус та ін.

У ці роки до інституту прийшла допитлива, активна молодь, представники якої брали участь в боях на фронтах Другої Світової війни, а також у трудовій діяльності в тилу.

Талановитий колектив педагогів і студентів заклав міцний фундамент не лише для швидкого поновлення, але й подальшого зростання, розширення і зміцнення інституту. В 1960–1961 н. р. поновлено (після невеликої перерви) набір студентів на ветеринарний факультет. У ці ж роки відбувся перший набір студентів на економічний факультет із кваліфікацій «агроном-економіст» і «економіст бухгалтерського обліку». В 1970 р. створено факультет економічної кібернетики. У 1983 р. відбувся перший набір студентів на факультет механізації сільського господарства. Відкривалися нові кафедри, проблемні й науково-дослідні лабораторії. Зростав так званий вплив інституту на сільськогосподарське виробництво не лише на основі кількості направлених у село фахівців і перепідготовки кадрів, які збільшувалися з року в рік, але й завдяки значним науковим розробкам і їх впровадженню у виробництво, а також підготовці докторів і кандидатів наук.

Багато вихованців післявоєнного й наступних наборів залишившись в інституті, стали послідовниками своїх викладачів, продовжувачами створених ними наукових шкіл. Захистили докторські дисертації і стали професорами: В. М. Гончаренко — завідувач кафедри зоогієни; А. В. Демченко — завідувач кафедри мікробіології (після Є. С. Шулюмової); К. В. Колузанов — професор кафедри організації сільськогосподарського виробництва; О. І. Косова — професор кафедри овочівництва і фізіології рослин; О. Ф. Кузьмін — більше ніж 20 років очолював ветеринарний факультет, учасник Другої Світової війни; А. В. Тихонов — очолював кафедру загального землеробства (після В. Є. Казакова), проректор з наукової роботи; І. Г. Ушачов — очолював одну з перших серед сільськогосподарських ВНЗ кафедру управління, а надалі — й ОСГІ; Д. Ф. Харківський — професор кафедри економіки сільського господарства; В. Я. Щербаков — професор, завідувач кафедри рослинництва.

Захистили кандидатські дисертації і стали професорами та доцентами: Б. С. Ангел — завідувач кафедри овочівництва і фізіології рослин; Є. І. Буряк — завідувач кафедри епізоотології і мікробіології; А. С. Головка — доцент кафедри спеціальної зоотехнії; І. І. Городя — доцент кафедри клінічної діагностики; В. І. Гужва — доцент кафедри спеціальної зоотехнії; М. О. Дудник — заслужений працівник вищої школи України, професор, завідувач кафедри виноробства і виноградарства, учасник Другої Світової війни; Т. А. Залевська — доцент кафедри спеціальної зоотехнії; М. М. Коваль — доцент кафедри виноградарства і виноробства, учасник Другої Світової війни; С. С. Корлюк — декан факультету плодочівництва і виноградарства, доцент кафедри ботаніки; В. Г. Курносенко — декан економічного факультету, доцент кафедри управління сільськогосподарським виробництвом; В. В. Коновалов — очолював кафедру

Практичне заняття з анатомії сільськогосподарських тварин проводить доц. В. П. Лук'янова

зоогієни та зооінженерний факультет; М. Г. Кондратюк — доцент кафедри епізоотології і мікробіології; В. В. Карножицький — доцент кафедри спеціальної зоотехнії; В. О. Найда — доцент кафедри фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин, декан зооінженерного факультету; А. А. Навроцька — доцент, завідувач кафедри ботаніки; С. П. Максимов — доцент кафедри овочівництва і фізіології рослин, заступник декана; С. І. Масленникова — доцент кафедри епізоотології і мікробіології; В. В. Морозов — доцент кафедри анатомії; Є. М. Савченко — доцент кафедри фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин; Г. Л. Сологуб — завідувач кафедри акушерства і хірургії; Я. В. Сухій — завідувач кафедри організації виробництва на сільськогосподарських підприємствах; В. І. Шаповалов — доцент кафедри організації виробництва на сільськогосподарських підприємствах; В. Д. Петренко — доцент кафедри спеціальної зоотехнії; А. М. Попова — доцент кафедри паразитології і патологічної анатомії; А. В. Петров — доцент кафедри організації сільськогосподарського виробництва на сільськогосподарських підприємствах; Н. К. Резнік — доцент кафедри зоогієни; Г. М. Рибачук — доцент кафедри генетики і розведення сільськогосподарських тварин; Л. М. Сапожникова — доцент кафедри овочівництва і фізіології рослин; Е. І. Хреновський — доцент, а потім — професор, завідувач кафедри виноградарства і виноробства.

Проф. М. О. Дудник під час обговорення наукового дослідження

Науково-педагогічні кадри інституту поповнювалися також представниками інших навчальних і наукових закладів, які зробили значний внесок у розвиток і зміцнення інституту, створювали йому славу і авторитет, стали патріотами інституту, докторами наук, професорами, кандидатами наук, доцентами і мають заслужену повагу всього інституту.

Серед них: проф. Ю. С. Цуканов — ректор інституту; проф. В. Я. Атамась — декан факультету ветеринарної медицини; проф. Є. М. Агапова — завідувач кафедри спеціальної зоотехнії; проф. В. Р. Файтельберг-Бланк — завідувач кафедри фізіології; проф. І. Р. Дударев — завідувач кафедри механізації і автоматизації сільськогосподарського виробництва; проф. В. Д. Ігнатов — завідувач кафедри експлуатації і ремонту машинно-тракторного парку; д-р техн. наук, проф. В. Д. Камінський; проф. В. М. Ковбасенко — завідувач кафедри ветсанекспертизи; проф. А. І. Кривутенко — завідувач кафедри патофізіології і патанатомії; проф. А. П. Луцук — завідувач кафедри економічної теорії; проф. А. В. Мальцев — завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін; проф. П. М. Радченко — завідувач кафедри статистики, аналізу і господарської діяльності; проф. М. А. Мойса — професор кафедри економіки сільського господарства і проректор факультету підвищення кваліфікації; проф. В. М. Пильнев — завідувач кафедри селекції, насінництва і захисту рослин; проф. О. І. Рижеєва — завідувач кафедри селекції, насінництва і захисту рослин; проф. В. Ф. Сухоруков — проректор з навчальної роботи; проф. Б. В. Смолянінов — завідувач кафедри фізіології і біохімії; проф. І. Л. Тараненко — завідувач кафедри паразитології; проф. К. К. Хмелевський — завідувач кафедри фізики; проф. А. С. Цвілюк — професор кафедри соціології й історії України; проф. Н. Ф. Циба — завідувач кафедри соціології й історії України; проф. В. К. Чепур — декан зооінженерного факультету, завідувач кафедри розведення і генетики сільськогосподарських тварин; В. К. Іванов — доцент кафедри зоотехнії; К. І. Шмат — професор кафедри механізації і автоматизації сільськогосподарського виробництва; проф. А. Н. Яковенко — декан факультету механізації, завідувач кафедри тракторів і автомобілів.

Вагомий внесок у розвиток інституту в післявоєнні роки зробили люди, які забезпечували належне

Останній дзвоник, 1982 р.

функціонування навчального закладу. Їхня цілеспрямованість, енергія, життєвий досвід, організаторські здібності, моральність, відповідальність, наполегливість і доброзичливе ставлення завжди були прикладом для оточуючих. Серед них: генерал-лейтенант у відставці Семенов; генерали-майори у відставці: Коновалов, Добринський, Бодров; полковники у відставці: Верьовкін, Гунченко, Іванов, Кононенко, Меньшагін, Марченко, Панченко, Прудников, Попов, Поштарук, Сухенко, Цветков, Чернецький; підполковники у відставці: Георгієвський, Костенко, Пасічник, Шпак; майори у відставці: Горячук, Затворницький, Ізмайлов, Каліберда, Матвійчук, Плоський, Радченко, Філатов; старші лейтенанти: Коваль, Гуменюк та ін.

На часі в інституті продовжують працювати 24 ветерани війни, 2 партизанки, 13 ветеранів озброєних сил, ветеран війни у Афганістані, більше ніж 80 ветеранів праці. Велике значення у підготовці кадрів має діяльність підготовчого відділення, яке багато років очолює В. З. Грибанова — здібний організатор і вихователь. Окремо слід підкреслити роль факультету підвищення кваліфікації спеціалістів і керівників сільськогосподарських підприємств різних рівнів. За останні роки на ФПК навчалися понад 8000 осіб. Організацією цієї справи керували М. І. Сиволап, С. Я. Панченко, М. Я. Мойса та їхні співробітники.

У розвитку громадянської позиції, гуманітарних якостей і вихованні студентів вагомою була участь

Зустріч випускників у стінах ОСТІ

Посвята в студенти, 1984 р.

Ансамбль бандуристок, 1987 р.

Відзначення 70-літнього ювілею з дня заснування ОСГІ, 1988 р.

працівників загальноосвітніх кафедр; ось лише частина тієї плеяди за останні 20–25 років: В. Г. Абрамович, В. І. Басалаєв, С. Г. Боровик, Н. І. Галкіна, А. П. Лушук, П. І. Мовчан, С. Є. Острук, Л. Г. Немята, Б. В. Плеський, М. В. Суровий, К. О. Черно, Л. М. Черних, Ф. В. Ярошук, В. Г. Шиманович, Г. Г. Шелоков та ін.; викладачі іноземних мов: Л. Д. Лапшина, Є. Ю. Жарких, В. В. Мелешко, В. М. Дудник та ін.; викладачі фізичного виховання: Г. С. Амоль, В. Л. Халдей та ін.; працівники бібліотеки: ветеран і примножувач бібліотеки ще з довоєнних років М. В. Смирнов, П. М. Дідик, С. С. Джагунава, Н. Н. Дудник, Н. А. Древаль, В. Г. Задорожна, Н. Г. Орлова, Л. Г. Романюк, Л. С. Фесенко, В. Д. Сухенко, Полумордвінова, А. А. П'янікова, Н. П. Фоменко, Н. М. Галкіна, Д. І. Вдовиченко. Функціонувала багатотиражна газета «За сільськогосподарські кадри», яку довгий час очолювала талановитий фахівець Л. А. Вітмановська. Музей історії інституту створений 30 років тому зусиллями ветерана ОСГІ, випускника 1921 р. А. Г. Фуґи. Потім його очолювали М. З. Георгієвський і В. А. Цветков, а на часі музеєм керує доц. М. М. Коваль. Сьогодні музей поновлено. Варто згадати І. П. Брюханова — ветерана Другої світової війни та інституту, завдяки якому у світлинах збережено багату історію навчання, життя і побуту колективу ОСГІ.

Протягом всіх років функціонування інституту його авторитет підвищували досягнення спортсменів, учасників художньої самодіяльності, різних видів народної творчості. Серед студентів: Н. К. Резнік, В. М. Чиняєва, В. С. Макієнка, Е. Х. Пулатової та багатьох інших.

Роки розвитку інституту супроводжувалися зростанням науково-педагогічних кадрів. Станом на 1993 р. в інституті працювали 378 викладачів, серед них 40 професорів, докторів наук, 190 доцентів, кандидатів наук, з них 45% — випускники ОСГІ. Інститут посідав II місце в рейтингу серед 20 сільськогосподарських ВНЗ України.

Науковий потенціал інституту завжди був вагомим, що дозволяло здійснювати не лише підготовку фахівців для сільськогосподарського виробництва, але й кадрів вищої кваліфікації — докторів і кандидатів наук. За минулі роки на кафедрах інституту в докторантурі й аспірантурі навчалися і захистили докторські та кандидатські дисертації більш як 1200 осіб. Далеко за

межами держави відомі школи виноградарів і виноробів — проф. С. А. Мельника, землеробів — проф. В. Є. Казакова, кібернетиків — проф. М. Є. Браславця, фахівців з технології безвідходного забою сільськогосподарських тварин — проф. В. М. Ковбасенка. Протягом багатьох років (з 1952 р.) інститут готував кадри для країн далекого зарубіжжя. У післявоєнні роки серед студентів інституту були громадяни Китаю, Румунії, Чехословаччини, Угорщини, Югославії, Польщі, Кореї, Індії. Починаючи з 1978–1980 рр. змінилася географія країн, здебільшого в бік африканського континенту і країн ближнього сходу. За всі ці роки дипломи про закінчення Одеського сільськогосподарського інституту отримали 728 осіб із 54 країн світу. Станом на січень 1994 р. 477 іноземних громадян під керівництвом учених інституту підготували й захистили кандидатські дисертації.

Минулі роки були досить плідними щодо виконання фундаментальних і прикладних наукових досліджень. За останні 25–30 років у інституті було розгорнуто широкі наукові дослідження з селекції в рослинництві і тваринництві, зі створення нових машин і пристосувань для механізації виробничих процесів, а також із розроблення нових технологій у різних галузях виробництва. До найбільш значних за практичними результатами слід віднести створення: нового сорту м'якої озимої пшениці «Еритроспермум — 127» (автори: Г. П. Максимчук, К. О. Федосєєв, В. П. Цуп), що займає зараз значні посівні площі; нових сортів рису, озимої вики, зимуючого гороху (С. Я. Розін, Є. С. Доброва, Р. Г. Ведишева та ін.); 16 нових безнасінних, великоплідних, ранньоспілих столових сортів винограду, п'ять із яких районовані в Україні (С. О. Мельник, М. О. Дуднік, В. К. Анісімова, М. Г. Молівер, Н. П. Шлапакова, Т. М. Чернега); нового кормового й зернового сорту трикале «Бузький» (В. М. Пильнев та ін.); нового кормового сорту соняшника «Печініг» (О. І. Рижеєва та ін.); двох ліній білої великої породи свиней (Є. М. Агапова та ін.); нової, поліпшеної англерами лінії червоної степової породи КРС (І. І. Журавок та ін.); нових машин і пристроїв за догляду за виноградними насадженнями і виробництва саджанців винограду (Ю. В. Бірюков та ін.); розроблення сортової диференційованої агротехніки дев'яти районованих в Україні сортів винограду (М. М. Коваль та ін.); нових прийомів з удосконалення

Святкування 75-річного ювілею інституту

технології виробництва щеплених саджанців винограду з використанням нетрадиційних фізіологічно активних речовин (Е. І. Хреновський та ін.); нової технології удобрення ґрунту з використанням у якості органічних добрив соломи (А. В. Тихонов та ін.); прийомів удосконалення безполицевого обробітку ґрунту (В. Є. Казаков та ін.); розроблення нової технології безвідходного забою сільськогосподарських тварин (В. М. Ковбасенко та ін.); розроблення мікробного бета-каротину для тваринництва (О. І. Власов); поточно-циклового методу використання сільськогосподарської техніки і праці механізаторів (А. М. Яковенко та ін.).

Ці й інші наукові дослідження вчених ОСГІ виконані на високому науково-методичному рівні, що підтверджено авторськими свідоцтвами та іншими документами. Науковці інституту отримали 108 авторських свідоцтв, опублікували в різних виданнях більше ніж 10 000 статей, 77 монографій. Видано 217 збірників наукових праць, підготовлено й видано 155 навчальних посібників і підручників, а також значну кількість методичної літератури.

Учені інституту завжди надавали й надають безпосередню практичну допомогу сільськогосподарському виробництву і, насамперед, працівникам Одеської області. Їхніх рекомендацій завжди дотримуються, дослуховуються до порад. Наприклад, учені інституту спільно з ученими інших наукових закладів у складних погодних умовах осені 1992 р. рекомендували селянам Одеської області посіяти озими культури у практично сухий ґрунт. Ці рекомендації виправдали себе. У 1993 р. Одеська область мала 600 000 га чудової озимини, найкращої серед областей Півдня України.

Колектив інституту відзначив 75-річчя з дати заснування ВНЗ із чималою (як на сьогодні) матеріально-технічною базою. Якщо на початку свого становлення виш не мав навіть будівлі, не кажучи вже про устаткування, то наприкінці ХХ ст. у розпорядженні інституту було: чотири навчальні корпуси загальною площею 39 727 м² (17,7 м² на одного студента), п'ять гуртожитків (забезпечення студентів гуртожитками складало 71%), великий обчислювальний центр, парк комп'ютерної техніки, автомашин, тракторів, комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки, лабораторне устаткування, прилади та реактиви, великі фонди навчальної, наукової і періодичної літератури.

В інституті діяли два навчально-дослідні господарства, які інтенсивно розвивалися та були базою для

навчальної практики і проведення наукових досліджень. Навчгосп ім. Трофімова очолював Я. А. Перельштейн, а навчгоспом «Червоний хутір» 40 років керував вихованець ОСГІ, канд. с.-г. наук, учасник Сталінградської битви В. Г. Гоменюк; на цій посаді його змінив В. С. Куліджанов. Спільно з більшістю фахівців обох господарств вони є вихованцями ОСГІ. Таким чином, матеріально-технічна база інституту давала можливість навчати студентів і проводити наукові дослідження на високому рівні.

На всіх етапах розвитку інститут підтримував тісні творчі зв'язки зі спорідненими науково-дослідними закладами. У селекційно-генетичному інституті в 1993 р. працювали 5 докторів наук: С. П. Лифенко, акад. В. В. Бурлов, А. А. Лінчевський, В. Д. Наволоцький, Ю. М. Сиволап і більше ніж 20 кандидатів наук — випускників ОСГІ. В інституті виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова вихованців ОСГІ більше ніж 30 осіб. Є вони й на Одеській державній сільськогосподарській дослідній станції. У цих закладах студенти проходили навчальну та виробничу практики, а частина вчених з інститутів селекційного та ім. В. Є. Таїрова стали співробітниками ОСГІ.

За всіма справами, які, так би мовити, дають загальну характеристику діяльності ОСГІ за 75 років існування, — конкретні люди, їхня праця, любов до своєї професії. У зв'язку з цим, до перерахованих імен видатних учених, талановитих педагогів необхідно додати імена лаборантів і навчально-виробничого персоналу. Серед них є люди, які присвятили інституту 20–30 або й більше років свого життя: старші лаборанти та лаборанти: О. В. Агеєва, Т. І. Алексеєва, Є. Н. Балашова, І. І. Григор'єва, А. Л. Добрянська, М. К. Дерменжі, Т. П. Зарембовська, Л. В. Зверева, Л. Н. Кравець, І. П. Мельничук, А. І. Мінкіна, Т. Н. Разенкова, О. Г. Осипова, Л. Н. Порядіна, Л. В. Романченко, Н. С. Ружанська, А. І. Тарасенко, М. П. Тернова, О. В. Фомичова, Є. Г. Чорна, Н. Г. Янковська; препаратори: Ф. І. Цуркан, Р. М. Романчук, Е. Р. Вардіашвілі, М. Д. Половий; робітники навчальної частини: А. А. Бойченко, Є. М. Сретенська, В. І. Цуркан; методисти: Л. Д. Дюкова, Р. К. Лісовська, Т. Г. Мишковська, Є. М. Недіна, Т. Ф. Прошина; майстри, агрономи, економісти, програмісти: А. Є. Біла, Ю. І. Килимник, Ю. В. Кудрявцев, Т. А. Балева, Л. Н. Дудко, С. Н. Давиденко, О. Я. Левіна, А. П. Калус, О. Л. Іоано; співробітники науково-дослідного сектору: В. М. Цимбаліст, М. Г. Молівер, А. Т. Буличова, Є. С. Добрава, Є. Л. Бондарева; завідувач відділу аспірантури Н. А. Голобородько; завідувач підготовчого відділення В. З. Грибанова та ін. Без їхньої праці неможливо була б діяльність інституту з підготовки фахівців сільськогосподарського виробництва.

Перед інститутом постали нові завдання, які вимагали перебудови й подальшого удосконалення навчального процесу, реорганізації науково-дослідної роботи. Вирішувати ці проблеми довелося в період складної економічної та соціальної ситуації. Ректорат і громадськість найстарішого в Україні сільськогосподарського навчального закладу поклалися на самовіддану працю всього колективу, а також увагу й підтримку обласних і українських органів самоврядування.

75-річний ювілей інституту відбувся, значною мірою, завдяки моральній і матеріальній підтримці підприємств, закладів і організацій, очолюваних, зазвичай, випускниками інституту, які стали спонсорами. На звернення інституту до своїх випускників відгукнулося 55 осіб, які перерахували на рахунок навчального закладу приблизно 4 млн крб. Ректорат і колектив інституту щиро вдячні керівникам і колективам цих підприємств.

За 75 років існування інститут підготував 31 074 фахівців. З них: 18 327 — на стаціонарному, і 12 747 — на заочному відділеннях. На ФПК підвищили кваліфікацію понад 20 000 фахівців і керівників сільгоспідприємств.

У 1993 р. на 6 факультетах навчалися 4727 студентів, у тому числі 2353 — на стаціонарному відділенні. На 42 кафедрах працювали 378 викладачів, у тому числі 40 професорів, докторів наук, 190 доцентів, кандидатів наук. За 75 років учені інституту підготували 32 доктори і 1048 кандидатів наук, у тому числі 32 іноземних громадянина. Видано 155 підручників і навчальних посібників, 77 монографій, 217 збірників наукових праць.

ВІД ІНСТИТУТУ ДО УНІВЕРСИТЕТУ

У 1996 р. ректором ОСГП було обрано С. С. Корлюка. За його керівництва у 1999 р. навчальний заклад перейменовано на Одеський державний сільськогосподарський інститут, а в 2001 р. на базі останнього створено Одеський державний аграрний університет. Реорганізація проведена згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 356-р «Про утворення Одеського державного аграрного університету» та Наказом міністра аграрної політики України від 18 вересня 2001 р. № 272 «Про створення Одеського державного аграрного університету».

Згідно зі статтею 10 Конституції України 1996 р. та Наказом Міністерства аграрної політики України, ректор інституту С. С. Корлюк у 1997 р. розробив план заходів переходу до викладання всіх дисциплін українською мовою, створювалися курси з вивчення української мови для викладачів і аспірантів.

Викладачі кафедри української мови проводили активну науково-методичну та виховну роботу. Виступали з лекціями серед студентів з різних актуальних проблем, організовували для викладачів та студентів наукові конференції, брали участь в конкурсах імені Петра Яцика на краще знання рідної мови, організовували вечори відпочинку та заходи до ювілейних дат, ініціювали вшанування видатних діячів українців, творців державності, залучали викладачів та студентів до участі у Всеукраїнському товаристві «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

До структури університету входить навчально-виробнича ветеринарна клініка, відділення післядипломної освіти, відділ підвищення кваліфікації та сприяння працевлаштуванню випускників, підготовче відділення, відділ по роботі з іноземними громадянами, навчально-науково-виробничий комплекс (ННВК), центри практичної підготовки (філії кафедр), навчальні лабораторії, аспірантура, науково-дослідні лабораторії, фундаментальна бібліотека, музей, інформаційно-редакційний відділ, культурний центр, студентський оздоровчий табір «Лукомор'я».

День знань в університеті

Структурні (відокремлені) підрозділи університету функціонують згідно з окремими положеннями, розробленими на основі законодавства України.

Завдяки сумлінній праці професорсько-викладацького колективу в університеті успішно розвивається матеріально-технічна база, вдосконалюється навчальний процес, виконується чималий обсяг фундаментальних і прикладних наукових досліджень із селекції, рослинництва і тваринництва, видаються монографії, підручники і навчальні посібники, створюються нові засоби механізації виробничих процесів у сільському господарстві, розробляються інноваційні технології у різних галузях сільськогосподарського виробництва. Вчені університету створили нові сорти озимої м'якої пшениці, тритикале, рису, озимої вики, винограду; виведені нові породи свиней, овець, великої рогатої худоби; розроблені економіко-математичні моделі оптимального планування виробництва сільськогосподарської продукції тощо.

За роки існування навчального закладу в його стінах сформувалися наукові школи, пов'язані з іменами таких видатних вчених: акад. С. О. Мельника (виноградарство), Я. Я. Вербіна і В. Ю. Казакова (землеробство), С. Я. Розіна (рослинництво), М. О. Браславця (економіка та економічна кібернетика), І. С. Журавка (зоотехнія), В. М. Пильнева (селекція і насінництво), Є. М. Агапової (свинарство), В. М. Ковбасенка (санветекспертиза). Творчі здобутки наукових шкіл сьогодні примножують педагоги та науковці університету.

Вручення символічного студентського квитка першокурсникам ректором С. С. Корлюком

Протягом багатьох років науковці університету підтримують творчі зв'язки з ученими зарубіжних країн. Зокрема, виш співпрацює з університетами Німеччини (м. Кіль), США (штати Каліфорнія, Вірджинія), Словаччини (м. Нітра), Угорщини (м. Кестхей), Польщі (м. Люблін), Болгарії, Швеції, Нідерландів (м. Амстердам), Білоруським національним науково-дослідним ветеринарним інститутом ім. Вишеленського, НАН Молдови та ін.

Серед найбільш вагомих досягнень вчених університету: створення сорту озимої м'якої пшениці, що протягом тривалого часу висівається на чималих площах Півдня України, сортів рису, які не затоплюються, зимуючого гороху, озимої вики, столового винограду, а також сортів кормового і зернового тритикале. Розробляються і вдосконалюються інтенсивні технології вирощування сільськогосподарських культур, вирішуються проблеми охорони природного середовища тощо. Співробітники університету створили кормові добавки для тварин і розробили принципово нові способи лікування тварин. Плідно працюють учені університету над проблемами поліпшення племінних якостей свиней, овець, великої рогатої худоби. Наукові розробки широко впроваджуються у сфері механізації сільського господарства. До наукової роботи активно залучаються студенти.

Університет організовує і проводить на власній базі міжнародні та місцеві симпозиуми, науково-практичні конференції та семінари. Його співробітники постійно беруть участь у роботі симпозиумів та конференцій у країнах близького й далекого зарубіжжя.

В університеті функціонує одна з найбільших на Півдні України сільськогосподарських бібліотек, фонд якої становить понад 730 000 вітчизняних і зарубіжних видань. Університет видає «Аграрний вісник Причорномор'я» — збірник наукових праць з актуальних проблем теорії та практики всіх галузей АПК України. На базі університету діє навчально-науково-виробничий комплекс (ННВК), затверджений Міністерством аграрної політики України. До його складу входять 13 навчальних закладів I та II рівнів акредитації, два науково-дослідні інститути, науково-виробниче об'єднання та чотири сільськогосподарські підприємства Міністерства аграрної політики України, 6 навчально-консультативних центрів для заочної дистанційної підготовки фахівців сільського

господарства Одеської, Миколаївської, Вінницької та Херсонської областей.

За роки існування в університеті підготовлено понад 60 000 висококваліфікованих фахівців для сільськогосподарського сектору нашої країни, країн СНД та далекого зарубіжжя, зокрема майже 800 іноземних громадян із 56 країн світу, понад 30 000 працівників сільського господарства підвищили свою кваліфікацію, захищено 87 докторських і 1810 кандидатських дисертацій. Видано більш як 250 монографій, підручників і навчальних посібників.

Головними напрямками діяльності ректорату та колективу університету є вдосконалення навчального процесу, проведення наукових досліджень, виховної та господарської роботи, а також надання практичної допомоги місцевим органам щодо вирішення нагальних питань сільського господарства. Стрижнем освітянської діяльності колективу стала участь в євроінтеграційному процесі вищої школи України.

Виконувалися такі роботи:

1. Надання практичної допомоги місцевим адміністративним і сільськогосподарським органам з метою реалізації рішень уряду України з питань реформування аграрного сектору економіки та роз'яснення змісту Земельного кодексу України.
2. Відповідно до напрямку діяльності університету та завдань облдержадміністрації, проводилася наполеглива робота з реалізації програми «Кадри агропромислового комплексу Одещини». Зокрема, проведено зустріч підготовлених університетом фахівців з представниками всіх районів Одещини. Успішно продовжується спільна робота університету з Комінтернівською районною адміністрацією Одеської області з підготовки фахівців сільського господарства.
3. Постійна робота з реалізації програми підвищення професійної майстерності професорсько-викладацького колективу, насамперед викладачів-початківців, стажистів та аспірантів.
4. Впровадження програми комп'ютеризації навчального процесу та науково-дослідної роботи.
5. Орієнтація навчального процесу на його кінцевий результат: знання, уміння та навички студентів, які мають бути сформовані та застосовані у практичній діяльності (ключове завдання, над виконанням якого працював професорсько-викладацький колектив із 2002 р.). Таке завдання було визначено Міністерством освіти і науки України та Міністерством аграрної політики України вищим навчальним закладам. Основним засобом реалізації стало впровадження в навчальний процес кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Відпрацювання елементів цієї системи пронизувало всю навчальну і методичну роботу викладачів у 2004—2006 рр. 1 вересня 2005 р. в університеті впроваджено елементи кредитно-модульного навчання. Методика організації навчального процесу та контролю знань студентів була визначена в розробленому навчально-методичним відділом університету «Тимчасовому положенні про впровадження елементів кредитно-модульної системи в навчання студентів».

Урочисте відкриття 1 вересня 2007 р. навчального корпусу № 2 (вул. Пантелеймонівська, 13)

З метою цілеспрямованого та системного вивчення ідей Болонської конвенції, а також позитивних напрацювань європейських вищих навчальних закладів у сфері модернізації освіти, в університеті було започатковано роботу постійно діючого науково-методичного семінару. На ньому аналізувався стан впровадження кредитно-модульної системи в університеті, обговорювався досвід кафедр і факультетів з цього питання. Згідно з Наказом ректора від 26 квітня 2006 р. № 70-заг., було створено комісію, завданням якої визначено аналіз результатів експерименту з кредитно-модульного навчання студентів у ВНЗ III–IV рівнів акредитації м. Одеси. Комісією підготовлено пропозиції щодо повного переходу університету на кредитно-модульну систему організації навчального процесу з використанням системи обліку навчальної роботи студента й викладача, в межах вимог ECTS. Результати роботи комісії обговорено на розширеному засіданні вченої та методичної рад університету 16 червня 2006 р. За підсумками цього засідання ректор підписав Наказ від 25 липня 2006 р. № 103-заг. Цим же наказом введено в дію нове Тимчасове положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в 2006–2007 н. р. Спеціально для проведення семінарів з викладачами, у 2008 р. було запрошено професора Пенсільванського університету (США) А. Тманова. Заслугою плідної праці колективу стало проведення на базі університету під егідою Міністерства освіти і науки України та Міністерства аграрної політики України у травні 2009 р. Всеукраїнської науково-методичної конференції «Досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу: здобутки, проблеми, перспективи». В університеті створено єдиний центр тестування знань студентів, на базі якого проводиться підсумковий контроль і державні іспити, що забезпечує об'єктивне оцінювання знань студентів.

Отже, стрижнем освітньої діяльності колективу є участь в євроінтеграційному процесі вищої школи України.

Протягом 2001–2017 рр. працівники університету постійно брали участь у виконанні робіт ініціативної тематики, а також окремих завдань і замовлень установ та організацій. Дослідження здійснювали з наступних, найбільш пріоритетних напрямів:

- розроблення та вдосконалення організаційно-економічних основ розвитку ринкових відносин в АПК, а також пошуки шляхів удосконалення економічного стану сільськогосподарських підприємств на базі використання сучасних методів управління й інформаційного забезпечення;
- розроблення ресурсозберігаючих природоохоронних технологій виробництва екологічно чистих продуктів рослинництва і тваринництва;
- створення нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, розроблення їх насінництва та систем захисту від хвороб і шкідників;
- удосконалення систем землеробства сільськогосподарських культур;
- створення ресурсо- та енергозабезпечуючих систем машин і обладнання для регенерації спрацьованих автотракторних мастил та уніфікації

VI міжнародної науково-практичної конференції «Браславські читання», 2015 р.

сільськогосподарських машин і обладнання в господарствах різних форм власності;
 – вдосконалення племінної роботи у тваринництві;
 – покращення наявних і розроблення нових методів ранньої діагностики, профілактики й лікування незаразних, інфекційних та інвазійних хвороб сільськогосподарських тварин;
 Дослідження в університеті проводили згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи.

Вчені університету брали участь у виконанні спільних міжнародних наукових програм, а саме:

- програми «Використання французьких м'ясних генотипів свиней в системі гібридизації Одеського регіону» (у співпраці з СП «Дністро-гібрид»). Керівники — д-р с.-г. наук, проф. Є. М. Агапова, І. В. Кистол;
- програми «Вивчення продуктивності сортів і гібридів озимого ріпака німецької селекції в умовах Півдня України» (кафедра рослинництва співпрацює згідно з міжнародним договором з фірмою «NPZ Lembke» (м. Мальхов, Німеччина). Керівник — д-р с.-г. наук, проф. В. Я. Щербаков.

З компанією «Франс-Гібрид» за участю а/ф «Дністровська» Арцизького району Одеської області проводилася робота з питань гібридизації у свинарстві Одеської області. На племінному заводі свиней великої білої породи створено генофонд стада методом кросування тварин вітчизняної та зарубіжної селекції компанії «Франс-Гібрид» із метою покращення м'ясних якостей у свиней господарства та

Привітання з 90-літнім ювілеєм декана економічного факультету (1969–1974) доц. Є. В. Несвященка, 2016 р.

реалізації племінного молодняка гібридного внутрішньопородного походження у племінні і тваринні господарства Одеської та інших областей України. Кількість поголів'я основних свиноматок стада складає 130 голів. Щорічний контроль селекційної роботи зі стадом ведеться за даними бонітування тварин. (Є. М. Агапова, Р. Л. Сусол).

Міжнародні відносини з компанією «Райт-Френк» (Великобританія) здійснюються через українське ТОВ «Райт-Френк». У межах співпраці виконуються такі роботи:

- узгодження стратегії годівлі свиней ультрам'ясної породи «П'єтрен» із науковими консультантами від «Френк Райт ЛТД», що включала розроблення раціонів годівлі з дещо підвищеним вмістом сирого протеїну та покращеним амінокислотним складом раціонів;
- регулярне проведення лабораторних досліджень спеціалізованих комбікормів для свиней різних статевікових груп, тобто фактичний аналіз раціонів годівлі на вміст поживних і мінеральних речовин: сухої речовини, сирого протеїну, сирого жиру, сирової клітковини, золи, лізину, кальцію, фосфору. Дослідження проводилися в умовах лабораторії заводу «Френк Райт» (м. Ешборн, Великобританія). Здійснено детальний розрахунковий аналіз комбікормів піддослідних груп на вміст засвоюваного лізину, концентрації обмінної енергії раціону з використанням професійного пакету програмного забезпечення «Ультрамікс» для складання раціонів годівлі. Проведено дослідження окремих інгредієнтів зерна (ячменю, пшениці), соєвої та соняшникової муки (шротів) і повноцінних з них комбікормів на визначення їх енергетичної, протеїнової поживності, наявності окремих мінералів, токсинів та інгібіторів трепсину в соєвих інгредієнтах (комбікормах);
- апробація (адаптація) рекомендованих раціонів годівлі тварин здійснюється в господарствах Одеської області (СТОВ «Мрія», ТОВ «Авангард-Д», СФГ «Барвінок»). Виконувалася робота з питань удосконалення специфікації преміксів для сільськогосподарських тварин і птиці з урахуванням потреб вітчизняного ринку;
- проведено дослідження, в результаті яких встановлено та рекомендовано, що ремонтних свинок

породи «П'єтрен», на відміну від інших генотипів, слід вирощувати у період від початку їх статевого дозрівання (4,0–4,5 місяця при живій масі приблизно 60 кг) до початку парувальної компанії (7,5–8 місяців при живій масі 140 кг і більше) на раціонах годівлі з рівнем сирого протеїну в межах 14,50–15,00% при рівні засвоюваного лізину не менше 0,60%, що забезпечує рівень середньодобових приростів у межах 600 г. Забезпечення свинок породи «П'єтрен» рівнем засвоюваного лізину не менше 0,60% та належного балансу інших незамінних амінокислот позитивно впливає на майбутню відтворювальну здатність свиней цього ультрам'ясного генотипу.

Професорсько-викладацький колектив університету активно працює у спільному міжнародному науковому проекті. У 2014 р. університет отримав грант у межах транскордонного проекту «Забезпечення сталого виробництва та впровадження належної практики вирощування великої рогатої худоби в господарствах Румунії, Республіки Молдова та прикордонного регіону України» (MIS ETC КОД 1549). Партнерами проекту стали: Університет аграрних наук та ветеринарної медицини «Іона Іонеску де ла Брад» (м. Ясси, Румунія), Відділення Асоціації скотарів Румунії в Яссах та Державний аграрний університет (м. Кишинів, Республіка Молдова). У цільовій групі проекту брали участь 20 осіб, зокрема й фермери, які керують скотарськими господарствами, що займаються вирощуванням великої рогатої худоби для виробництва молока і м'яса в Одеській області. Висвітлювалися наступні теми: «Європейські та національні тенденції вдосконалення розведення великої рогатої худоби», «Технології скотарства», «Вимоги Європейського Союзу до виробництва молока і м'яса великої рогатої худоби».

У виконанні науково-дослідної роботи брали участь науковці всіх факультетів університету.

В межах міжнародного проекту Одеський державний аграрний університет отримав сучасну лабораторію з визначення якості продукції тваринництва. За допомогою одержаного обладнання можна здійснювати дослідження якості продукції тваринництва і рослинництва згідно з державними та європейськими стандартами.

Завдяки наявному обладнанню проводяться дослідження якості основних м'ясних і молочних продуктів. Здійснюється послідовний багатоелементний аналіз

Хорова студія університету

Фестиваль «Студентська осінь — 2017»

Практика на фермі з розведення м'ясної худоби породи «Шароле» на базі регіонального центру «Масон», Франція

Вивчення технологій Асоціації виробництва сирів «Comte» в м. Поліньї, Франція

елементів (кобальт, молібден, свинець, цинк, хром, мідь, залізо, марганець, нікель, кадмій, миш'як, ртуть), що знаходяться у пробах. Визначається активність радіонуклідів у продуктах харчування, біологічних пробах та інших об'єктах навколишнього середовища, а також моніторинг вмісту лікарських і наркотичних засобів.

Окрім переліченого обладнання, лабораторія забезпечена мікроскопами, центрифугою, термостатами, стерилізаторами, холодильниками тощо, всім необхідним для роботи атестованої, сертифікованої лабораторії.

На замовлення Міністерства аграрної політики України працювали над такими науково-дослідними темами:

1. «Розроблення національних стандартів України з насінництва сільськогосподарських культур: 1. ДСТУ Насінництво зернових колосових культур. Методи ентомологічної експертизи насіння і насінницьких посівів. 2. ДСТУ Насіння сільськогосподарських культур. Методи визначення інтенсивності початкового росту» (науковий керівник — проф. С. С. Корлюк).

2. «Вивчення епізоотології, перебігу і діагностики інфекційної агалакції овець і кіз, розроблення заходів і профілактики» (науковий керівник — проф. В. Я. Атамась).

Також серед госпдоговірних тематик:

1. Договір «Вивчення ефективності різних видів азотних добрив в умовах Ширяєвського району Одеської області» (науковий керівник — д-р с.-г. наук, проф. В. Я. Щербаків).
2. Договір «Удосконалення технології виробництва свинини в АТЗТАК «Свобода» Ізмайльського р-ну Одеської обл.» (науковий керівник — д-р с.-г. наук, проф. Є. М. Агапова).
3. Договір «Створення заводського стада свиней червонопопоясної спеціалізованої лінії (ЧПСЛ)» (науковий керівник — д-р с.-г. наук, проф. Є. М. Агапова).

У виконанні науково-дослідної роботи брали участь більшість професорсько-викладацького колективу університету — 337 осіб, зокрема 31 доктор наук, професор, 160 кандидатів наук і 146 наукових працівників без наукового ступеня.

Університет здійснює міжнародні зв'язки у сфері науки, освіти і культури з партнерами 11 країн світу.

Серед них: Німеччина, Польща, Швеція, Франція, Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Румунія, Білорусь, Молдова. Основними напрямками є: обмін досвідом з організації навчального процесу та методики викладання, обмін запрошеннями для участі в науково-методичних конференціях і семінарах, які проводять в університетах, обмін навчальними планами, навчально-методичною літературою та різними програмами, обмін викладачами, студентами, спільна підготовка і видання наукових посібників, участь у реалізації грантових проектів.

Студенти ОДАУ щорічно проходять практику за кордоном на сільськогосподарських підприємствах Австрії, Великобританії, Данії, Швеції, Швейцарії, Норвегії, Польщі, Франції, Німеччини, Австрії, Нової Зеландії, США та Фінляндії, де здобувають знання з технології вирощування та збирання сільськогосподарських культур, організації праці, утримання, вирощування та годівлі тварин.

На факультеті ТВППТ та АІ реалізується спільний проект із «Френк Райт ЛТД»:

Міжнародні відносини з «Френк Райт ЛТД» (Великобританія) здійснюються шляхом співпраці з українським ТОВ «РАЙТ ФРЕНК» у м. Одесі. Виконувалися такі роботи:

- проведення лабораторних досліджень окремих інгредієнтів (ячменю, пшениці, соєвої та соняшникової макухи (шротів) і повноцінних комбікормів на визначення їх енергетичної, протеїнової поживності, наявності окремих мінералів, токсинів та інгібіторів трепсину в соєвих інгредієнтах (комбікормах) в умовах лабораторії заводу «Френк Райт ЛТД» із виготовлення преміксів для тварин і птиці протягом року;
- підвищення кваліфікації доц. Р. Л. Сусола з питань годівлі свиней, жуйних і птиці з використанням спеціальних комп'ютерних програм зі складання раціонів годівлі та моделей (шаблонів) раціонів, які надані фахівцями «Френк Райт ЛТД» (серпень 2014 р.);
- апробація (адаптація) рекомендованих раціонів годівлі тварин у господарствах області (СТОВ «Мрія», ТОВ «Авангард-Д», СФГ «Барвінок») протягом року;
- робота з питань удосконалення специфікацій преміксів для сільськогосподарських тварин та птиці з урахуванням потреб вітчизняного ринку;

Танцювальний колектив «Анлер» бере участь у заключному етапі Всеукраїнського фестивалю художньої творчості «Софійські зорі», м. Умань

— консультаційна підтримка та впровадження специфікацій комбікормів для різних статево-вікових груп свиней з урахуванням потреб породи «П'єтрен» як ультрам'ясного генотипу.

Подано пакет документів на отримання міжнародного гранту з органічного виробництва свинини в умовах Причорноморського регіону.

В університеті укладено договори про співпрацю із такими закордонними університетами, науковими закладами й установами:

1. Асоціація із співробітництва в галузі сільського господарства, екології і розвитку села в східній Європі (APOLLO e. V., Німеччина) — проведення практик, 2011–2015 рр.
2. Федерация «Обміни Франція — Україна» — співпраця у галузі організації стажування у Франції для студентів, викладачів та наукових співробітників.
3. College of Agricultural Sciences at Pennsylvania State University — організація обміну науково-педагогічними кадрами.
4. Institute of agricultural and food economics — national research institute (Warszawa, Poland) — організація

Міс ОДАУ, 2017 р.

навчання студентів, стажування викладачів, проведення досліджень у галузі агрономічних, технологічних і аграрно-економічних наук.

5. University of Technology and life science in Bydgoszcz (Poland) — налагодження перспективних наукових зв'язків, обмін практичним досвідом, підписання угод щодо обміну студентами для реалізації напрацювань у практичних проектах.
6. Державний аграрний університет Молдови — співпраця у галузі наукових досліджень, сприяння розвитку аграрної освіти, обмін науково-педагогічними кадрами.
7. Західно-Казахстанський аграрно-технічний університет ім. Жангир хана (Республіка Казахстан) — співпраця у галузі освіти і науки: академічний обмін викладачами, аспірантами, студентами; організація проходження практик і стажувань; обмін досвідом із впровадження та розвитку передових методів навчання.
8. Рамкова угода про співробітництво між Вищою національною сільськогосподарською школою м. Бордо (Франція) та консорціумом українських університетів — співпраця у галузі природничих наук та довкілля.
9. Меморандум про взаємну співпрацю у сфері технічної та професійної освіти між Німецькою академією сільського господарства DEULA.
10. Технічний університет Молдови — угода про співпрацю.
11. Менонітська асоціація економічного розвитку (МАУР) — меморандум про взаєморозуміння.
12. Союз фермерів Баварії «Агроімпульс».
13. Консорціум консалтингових компаній.

Виховна робота в університеті має диференційований характер, пристосована до місцевих умов, історико-культурних традицій вищу й міста, вікових особливостей молоді.

16 жовтня 2014 р. на базі Вінницького національного аграрного університету відбувся другий, завершальний етап конкурсу «Кращий куратор академічної групи». Фінальний етап конкурсу зібрав на Вінниччині 14 талановитих, креативних, мудрих педагогів аграрних ВНЗ з усієї країни, для яких педагогічна праця — це творчість, стан душі, життя. II місце в конкурсі, ініційованому Державною установою «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта» Міністерства аграрної політики та продовольства України справедливо посіла канд. екон. наук, доцент кафедри агробізнесу, фінансів і права ОДАУ О. В. Ніколюк.

В університеті виховна робота проводиться планово і скоординовано. На початку нового навчального року розробляється загальноуніверситетський план виховної роботи за всіма напрямками виховання, який затверджує ректор університету, а також складаються плани виховної роботи факультетів, кафедр, плани заходів з виховної роботи в гуртожитках тощо.

Звіти про хід виконання планів організації виховної роботи систематично заслуховуються та обговорюються на засіданнях кафедр, деканатів, ректорату, а також на радах факультетів, Вченій раді університету.

З метою належної реалізації виховної роботи в університеті, у цьому процесі активну участь беруть гуманітарні кафедри (кафедра української та іноземних мов, кафедра філософії, історії та політології, викладачі «БЖД» і фізичного виховання), бібліотека, музей університету, редакція газети «Студентські обрії», лікарі студентської поліклініки № 21 м. Одеси.

Студенти ОДАУ були учасниками Військово-історичного квесту, присвяченого 71-й річниці визволення м. Одеси.

Не залишаються студенти Одеського державного аграрного університету осторонь від тих подій, які відбуваються в країні. Свою руку допомоги студенти подали у вигляді проведення благодійних заходів щодо збору продуктів і речей для переселенців і дітей бійців АТО. Було організовано і проведено зустріч студентів з представниками батальйону «Шторм», а також благодійні ярмарки «Допомога бійцям АТО». Всі кошти, зібрані студентами, співробітниками та викладачами, передано бійцям.

На базі ОДАУ відбулося засідання Об'єднаної ради студентського самоврядування аграрних ВНЗ України та школа органів студентського самоврядування. Студентське самоврядування є одним із найбільш поширених типів позааудиторних заходів в університеті, коли студенти беруть участь в управлінні таких організацій, як, наприклад, студентська профспілка та управління студентським гуртожитком. Функціями студентського самоврядування є: виділення коштів для інших організацій, планування програм, пов'язаних з інтересами студентів, організація та проведення студентських форумів, допомога у створенні та підтримка успішного функціонування університетської спільноти. Регулярно проводяться конкурси «Міс університету» та «Містер університету».

В Одеському державному аграрному університеті спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі. У студентів формуються знання і навички фізичної культури, забезпечується повноцінний фізичний, духовний і психічний розвиток. В університеті діє спортивний клуб для підвищення спортивної майстерності студентів, спортивні секції з аеробіки, баскетболу, шахів, шашок, настільного тенісу, гирьового спорту, волейболу та ручного м'яча.

Студенти успішно змагаються на спартакіадах серед ВНЗ України й на чемпіонатах Європи.

Проводиться Спартакіада університету з восьми видів спорту серед першокурсників, де виявляються переможці та призери, а також спортсмени, які поповнюють ряди збірних команд університету.

За результатами виступів збірних команд університету, студенти беруть участь в обласних студентських спортивних іграх серед ВНЗ III–IV рівнів акредитації, де регулярно нагороджуються кубком комітету фізичного виховання та спорту обласного управління освіти й посідають призові місця в особистих і командних заліках з регбі (жін.), баскетболу (жін., чол.), ручного м'яча (жін.).

На всеукраїнських спортивних іграх серед студентів аграрних вищих навчальних закладів України збірна

Національна збірна України з регбі-7: студентки економічного факультету ОДАУ – чемпіонки Європи дивізіону «Трофі», 2014 р.

команда університету вдало виступає у двох видах програм: баскетбол (жін.), баскетбол (чол.).

Студентка факультету ветеринарної медицини та біотехнологій Людмила Дроздова стала бронзовою призеркою II юнацьких Олімпійських ігор по боротьбі дзюдо, які відбулися в Китаї у м. Нанкін у 2014 р. Чемпіонка Універсиади України в Сумах у 2017 р., чемпіонка України у 2015 р., бронзова призерка Кубка Європи U21: Прага — 2015 р., Діва — 2015 р., Плоешті — 2016 р., бронзова призерка Кубка Європи U18 Твер — 2013 р., срібна призерка чемпіонату України у 2014 р., бронзова призерка чемпіонату України у 2016 р., чемпіонка України U23 у 2015, 2016 рр., чемпіонка України U21 у 2016 р., срібна призерка чемпіонату України U21 у 2014, 2015 рр., бронзова призерка чемпіонату України U18 у 2012, 2013 рр.

До складу національної збірної жіночої команди України з регбі-7 входять студентки й аспірантки Одеського державного аграрного університету: Ольга Блануца, Марія Бондар, Інна Долиняк, Олена Кириленко, Юлія Латі, які стали володарями кубка України та срібними призерами.

Випуск магістрів, 2017 р.